

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

2020

Bc. Vopátková Sandra

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**DĚJINY PREMONSTRÁTSKÉHO ŘÁDU A
JEHO NEJVÝZNAMNĚJŠÍ SÍDLO V
ČESKÉ REPUBLICCE**

—

STRAHOVSKÝ KLÁŠTER

Bc. Vopátková Sandra

Plzeň 2020

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Evropská kulturní studia

Diplomová práce

**Dějiny premonstrátského řádu a jeho
nejvýznamnější sídlo v České republice**

-

Strahovský klášter

Bc. Vopátková Sandra

Vedoucí práce:

PhDr. ThLic. Drahomír Suchánek, Ph.D., Th.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2020

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, květen 2020

.....

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala svému vedoucímu práce PhDr., ThLic. Drahomíru Suchánkovi Ph.D., Th.D. za spolupráci, odborné vedení, trpělivost a čas, jež mi věnoval v průběhu zpracování diplomové práce.

OBSAH

1	ÚVOD	1
2	PREMONSTRÁTSKÝ ŘÁD	3
	2.1 Vznik premonstrátského řádu.....	3
	2.2 Rozvoj řádu po smrti zakladatele.....	15
3	ORGANIZACE PREMONSTRÁTSKÉHO ŘÁDU	18
	3.1 Z čeho svatý Norbert vycházel při zakládání řádu.....	18
	3.1.1 Eremitství.....	18
	3.1.2 Řehole Benedikta z Nursie	20
	3.2 Spiritualita premonstrátského řádu	21
	3.2.1.1 Communio (společenství).....	24
	3.2.1.2 Contemplatio (kontemplace).....	26
	3.2.1.3 Actio (činnost)	26
	3.2.1.4 Stabilitas (stabilita místa)	27
	3.3 Vnitřní struktura premonstrátského řádu.....	27
	3.3.1 Členění jednotlivých organizačních složek	27
	3.3.2 Jednotlivé funkce v premonstrátském řádu	29
	3.4 Přijímání do premonstrátského řádu	31
	3.5 Řádový oděv	33
4	PREMONSTRÁTSKÝ ŘÁD V ČECHÁCH	35
	4.1 Historie premonstrátského řádu v českých zemích	35
5	DĚJINY KLÁŠTERA PREMONSTRÁTŮ NA STRAHOVĚ	40

5.1	Od vzniku Strahovské kanonie po husitské války	40
5.2	Od husitských válek po počátek třicetileté války	46
5.3	Od počátku třicetileté války po přerušení spojení s generálním opatstvím v Prémontré	50
5.4	Od přerušení spojení s generálním opatstvím v Prémontré po současnost	56
6	ZÁVĚR	61
7	SEZNAM POUŽITÝ PRAMENŮ A LITERATURY A PRAMENŮ	66
8	RESUMÉ	69
9	PŘÍLOHY	71

1 ÚVOD

Téma diplomové práce „*Dějiny premonstrátského řádu a jeho nejvýznamnější sídlo v České republice – Strahovský klášter*“ jsem si zvolila z několika důvodů. Jako první důvod můžu uvést svůj zájem o religionistiku a náboženské řády jako takové. Již při bakalářském studiu na FF ZČU jsem si za téma své bakalářské práce zvolila „*Významná místa křesťanských dějin v českých zemích – poutní místo Velehrad*“. Bádání při psaní bakalářské práce mi pomohlo nahlédnout do života cisterciáků, kteří poutní místo Velehrad spravují. Dále se mi podařilo prokázat, jaké významné místo Velehrad zaujímá v dějinách naší země ve spojení s příchodem Cyrila a Metoděje na naše území. Touha po získání informací o tom, jakým způsobem se Strahovský klášter zapojoval do dění na našem území a zda někteří jeho představení nebyli součástí některých významných událostí, mě přivedla k myšlence sepsání diplomové práce. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla zaměřit svou pozornost právě na Strahovský klášter a na to, jaký přínos pro naši republiku představují právě strahovští premonstráti.

Text práce je pro snadnější orientaci rozdělen do čtyř hlavních kapitol. V první kapitole se pokusím nastínit historický kontext premonstrátského řádu, který vznikl na počátku 11. století v Prémontré. V této části práce bych chtěla zaměřit pozornost hlavně na život zakladatele řádu svatého Norberta a k jeho hlavním pohnutkám k tomu, proč se rozhodl založit zcela nový řád, když se v tomto období již setkáváme např. s benediktiny, augustiniány či poustevnickými mnichy.

Ve druhé kapitole se budu věnovat tomu, z čeho svatý Norbert vycházel při zakládání premonstrátského řádu, organizaci premonstrátského řádu a spiritualitě. Dále se pokusím poukázat na to, jak moc důležitým je tento bod k pochopení fungování premonstrátského řádu. Při zpracování této kapitoly se snažím vycházet z toho, s jakými formami monastického života se případně mohl svatý Norbert setkat a jaký to mohlo mít vliv na formování premonstrátského řádu, přičemž se pokusím poukázat na rozdíl mezi mnichem a řeholním kanovníkem.

V následující kapitole se věnuji historickému kontextu premonstrátského řádu v rámci celého našeho území, přičemž se zde snažím, vzhledem k rozsahu historických událostí, vybrat ty nejzásadnější. Hlavní důraz budu klást na příčiny vzniku premonstrátského řádu na našem území, na způsob jeho fungování od roku 1143, kdy byl založen jako první kanonie, po současnost. V poslední kapitole bych ráda dokreslila přínos premonstrátské komunity, která působí ve Strahovském klášteře. Historický diskurz vybraného klášteře je pro lepší orientaci rozdělen do tří částí, přičemž v každé z nich se snažím poukázat na zásadní události, které nám dokládají značný vliv představených na fungování v naší zemi.

Cílem práce je prezentovat vývoj a přínos premonstrátského řádu s důrazem na české země, přičemž práce má krátce nastínit historii vzniku jak Strahovského klášteře, tak i premonstrátského řádu a jeho přínos k prohlubování náboženského a kulturního růstu v českých zemích. Práce nemá sloužit jako pouhý výčet dějin, ale má se pokusit nastínit vývoj, který směřuje od minulosti směrem k budoucnosti. Práce je zpracována na historické úrovni. Zpracování práce používá metodu interpretace a historicko-analytickou metodu na základě dostupné odborné literatury. Při psaní práce byly využity metody kompilace, deskripce jednotlivých historických a kulturních období, analýzy života v premonstrátském klášteře, komparace jednotlivých zkoumaných témat týkajících se premonstrátské spirituality s jinými náboženskými ideály, z nichž svatý Norbert vycházel při formování premonstrátského řádu.

Svou prací se snažím poskytnout ucelený pohled na historii premonstrátského řádu s důrazem přínosu Strahovského klášteře. Zároveň s tím bych ráda vytvořila historický přehled nejdůležitějších okamžiků strahovských premonstrátů, kterým dnes vděčíme za to, že Strahovský klášter je neodmyslitelnou součástí české historie.

2 PREMONSTRÁTSKÝ ŘÁD

2.1 Vznik premonstrátského řádu

Na základě obnoveného díla papeže Řehoře VII. začaly vznikat společnosti řeholních kanovníků, pro které byla rozjímavá modlitba spojována s apoštolskou službou. Mezi tyto společnosti můžeme zařadit i premonstrátský řád.¹ Za zakladatele premonstrátského řádu je označován svatý Norbert, který se narodil roku 1080 v porýnském městě Xanten ve Vestfálsku.² Svatý Norbert se narodil do rodiny hraběte Heriberta z Gennepu, který byl guvernérem města. Norbertova rodina pocházela ze vznešeného německého rodu, jenž byl blízkým příbuzným císaře Jindřicha IV. Matka svatého Norberta Hedvika také pocházela ze vznešené rodiny z Laonu, její rodina byla spřízněna s rodinou de Guise. Díky těmto rodinným vazbám se někteří historici domnívají, že díky nim se ve svatém Norbertovi po celý jeho život spojovaly jak francouzské vlastnosti, které zdědil po své matce (šarm, prudkost), tak vlastnosti z otcovy německé strany jako pevnost, odvaha či věrnost. Všechny tyto vlastnosti se následně promítly při formování zcela nového řádu. Vlivem svého společenského postavení mu byla předurčena životní dráha v podobě vojenské či duchovní služby. Svatý Norbert si zvolil druhou variantu.³

Počátek Norbertovy kariéry v duchovní sféře byl ovlivněn již z kraje jeho života. V období středověku byla šlechtickými rodinami pojímána výchova tak, že kolem sedmého či osmého roku dítěte se rozhodovalo o jeho budoucnosti, zvláště pokud šlo o stav klerika. Proto byl svatý Norbert již v osmi letech svěřen do církevní péče. Jeho vstup do klerického stavu v kapitule svatého Viktora v Xantenu můžeme považovat za jakýsi způsob, díky němuž svatý Norbert zaujal vyhrazené místo a také mu bylo zajištěno patřičné vzdělání a následně i kariéra.⁴

¹ HRUDNÍKOVÁ, M., ed., *Řeholní život v českých zemích: řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*, s. 31.

² ARDURA, B., DOLISTA, K., *Premonstratensians in Bohemia, Moravia and Slovakia*, s. 7.

³ DAUZET, D.-M., *Krátký životopis sv. Norberta*, s. 19.

⁴ DAUZET, D.-M., *Krátký životopis sv. Norberta*, s. 19.

Pokud bychom si chtěli více přiblížit život v kolegiátním kostele v Xantenu, zjistíme, že zde žilo dvanáct kněží, několik jáhnů a několik kleriků, kteří se zde připravovali na své svěcení. Kapituly ve středověku existovaly všude v západní Evropě, ať už se jednalo o kapituly katedrální či kolegiátní. Můžeme zde zmínit, že ještě koncem 18. století ve Francii fungovalo několik set aktivních kapitul, v nichž klérus vedl společný život v jedné budově či čtvrti, která byla přilehlá danému kostelu. Členové těchto společenství pak byli nazýváni kanovníci dle seznamu kleriků daného kostela, do nějž byli jednotlivci zapsáni. Život kanovníků byl rozdělen na několik částí, ať už to bylo zpívání mše či jakési aktivní služby na farnosti, ve špitále či kapitulní škole. V době, kdy vyrůstal svatý Norbert, nebyla jiná možnost vzdělání pro děti než kapitulní škola. Tento pospolitý život při kapitule podléhal karolinské řeholi, která byla ustanovena již v roce 817 v Cáchách. Řehole byla pojata tak, že jednotliví klerici neměli povinnost odevzdávat danému společenství své statky, přičemž i samotné příjmy kapituly byly rozdělovány na stejné díly (prebendy), jež následně byly rozdělovány mezi jednotlivé kanovníky. Tím byli kanovníci nezávislí, což v některých případech mohlo vést i k jejich jednomyslnosti a společnému životu. Placené funkce v rámci kapituly znamenaly to, že kanovníci i přes veškerou svoji zbožnost a svědomí vyměňovali své kanonikáty či je kumulovali. Totéž bylo s největší pravděpodobností i v případě svatého Norberta, kdy jeho rodina díky své štědrosti vůči kapitule zajistila dědické právo na jednu či více svých prebend, které následně považovala za vhodné pro umístění svých dětí.⁵

Ve stejné době, kdy se svatý Norbert připravoval při studiích na svůj následný život v kléru, v jiné škole u Saint-Vorle se učil číst žalmy z Vulgáty pozdější Norbertův přítel, který se posléze stal také výjimečným otcem jedné z řeholních rodin. Byl jím Bernard, budoucí opat z Clairvaux.⁶ Můžeme tedy předpokládat, že díky společenskému postavení i dostatečnému vzdělání, kterého se mu dostalo v kapitulní škole, vynikal v literárním i slovním projevu, se

⁵ DAUZET, D.-M., *Krátký životopis sv. Norberta*, s. 20.

⁶ DAUZET, D.-M., *Krátký životopis sv. Norberta*, s. 22.

následně dostal ke kariéře u císařského dvora.⁷ Průběh 10. a počátek 11. století můžeme označit za dobu úpadku církve, kdy v bezprostřední blízkosti samotného papežského dvora bujela korupce, nebraly se v potaz právní či etické normy a sama církev se stala prostředkem mocenské manipulace. Ve druhé polovině 11. století již pomalu dochází k obnově církve i v prostředí papežského dvora, který následně převzal rozhodující iniciativu, přičemž se zbavil závislosti na římské šlechtě, následně se postavil proti císařské moci.⁸ V tomto období, konkrétně roku 1106, se stal svatý Norbert dvorským kaplanem císaře Jindřicha V.⁹ Následujícího roku bylo na synodě v Troyes dohodnuto, že se panovník zřekne jakéhokoli zásahu do biskupských voleb a také se vzdá předávání pontifikálních symbolů (berla a prsten), avšak zvolený biskup musel být i nadále povinen složit králi slib věrnosti. Tímto diplomatickým krokem krokem papežství docílilo toho, že si uvolnilo ruce pro následný boj v říši. Jindřich V. musel stabilizovat svoji moc, aby si získal šlechtu zpět na svoji stranu. Jindřich V. díky sňatku s anglickou princeznou Matyldou upevnil své mocenské postavení, velmi mu pomohlo i její věno získané sňatkem. Následně vypravil vojsko do Itálie, kde chtěl vyřešit své problémy s papežstvím. Po příjezdu do Říma si násilně vyjednal jednání s papežem Paschalem II., následným výsledkem byla dohoda označovaná jako dohoda ze Sutri znamenající to, že Jindřich V. nakonec rezignoval na volby církevních prelátů, biskupů a opatů, přičemž museli panovníkovi navrátit všechn dříve darovaný majetek. Avšak nikdo mimo úzký okruh lidí s touto dohodou nesouhlasil, proto se Jindřich V. rozhodl vězněného papeže donutit k císařské korunovaci a následně k vydání privilegia (smlouva z Ponte Mammalo z roku 1111), v němž mu byl potvrzen dosavadní stav světské kontroly církve.¹⁰ Po této události Jindřich V. opouští Itálii. Svatý Norbert se od tohoto činu, který císař Jindřich V. spáchal,

⁷ PIŤHA, P., *Svatí desetiletí duchovní obnovy: Svatý Norbert*, s. 9.

⁸ DRŠKA, V., SUCHÁNEK, D., *Církevní dějiny: Antika a středověk*, s. 203.

⁹ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 63.

¹⁰ DRŠKA, V., SUCHÁNEK, D., *Církevní dějiny: Antika a středověk*, s. 218-219.

zcela distancoval. I přes jeho postoj k celé vzniklé situaci jej císař nechal ve svých službách.¹¹

Legenda praví, že v roce 1115 se svatý Norbert vydal na cestu do Vreden, kde chtěl navštívit jednu ze svých příbuzných v místním ženském klášteře. Avšak při jeho cestě se stalo něco, co mu následně změnilo pohled na dosavadní způsob života. Blesk udeřil v těsné blízkosti, nezasáhl přímo tělo svatého Norberta, ale zasáhl jeho křesťanskou duši.¹² V tuto chvíli si uvědomil, že způsob života, který právě žil, neodpovídá jeho službě Bohu. Po tomto duchovním obratu se rozhodl změnit svůj život a stal se velice horlivým kazatelem a knězem. Dalo by se říct, že následkem této situace se z bezstarostného muže stal jeden z nejvlivnějších reformátorů církve své doby.¹³ Ještě téhož roku odchází z císařského dvora do benediktínského kláštera v Siegburgu, kde se tvrdým odříkáním, modlitbami a studiem připravoval na kněžskou dráhu. Nějakou dobu pobyl i u augustiniánů, kanovníků v Klosterrathu, a také žil jako poustevník na vrchu Fürstenberg u Xanten. V prosinci roku 1115 byl v katedrále v Kolíně nad Rýnem vysvěcen na kněze. Následujícího roku na Hromnice měl primici. Následně se vrátil do svého rodného města s vidinou toho, že získá zdejší kanovníky pro své reformní ideály, bohužel zde pro ně nenašel porozumění. Po koncilu ve Fritzlaru, kde kanovníci z Xantenu obviňovali svatého Norberta, že si neoprávněně přivlastňoval moc kázat, že nosil mnišský hábit i přes skutečnost, že nepatřil k žádnému řeholnímu řádu a nakonec, že vlastnil všechnen svůj majetek. Svatý Norbert se nikterak necítil vinen, když hlásal Boží slovo těm, kteří jej potřebovali. Zdá se být však reálné, že Norbert porušil jedno z hlavních pravidel, kterým bylo to, že nesměl kázat jinde než ve své diecézi, což bylo v té době bez patřičného povolení od papeže zakázáno. Po této skutečnosti se na podzim roku 1118 zřekl xantenského kanonikátu, svůj majetek rozdál chudým a začal žít zcela jiným způsobem života. Stal se z něj potulný kazatel, který v chudobě a odříkání povzbuzoval věřící k životu dle evangelia. Ke své činnosti následně získal

¹¹ DAUZET, D.-M., *Krátký životopis sv. Norberta*, s. 28-29.

¹² JEŘÁBKOVÁ, L., *Strahovští katecheté v 19. století*, s. 18.

¹³ JEŽKOVÁ, A., *Tichá srdce: kláštery a jejich lidé*, s. 165.

svolení papeže Gelasia II.¹⁴ Při svých pastoračních cestách procestoval část Francie i Německa. Hlásal obrácení na pravou víru, napomínal kněze a řeholníky, hájil papežství a nadále zůstal v kontaktu s císařem, kterému dával své rady. Díky své schopnosti usmířit dvě nepřátelena města se mu začalo přezdívát „*apoštol míru*“ nebo „*anděl míru*“.¹⁵

Ve chvíli, kdy náhle zemřel papež Gelasio II., který byl ve své funkci pouze pár měsíců, nastalo opět období volby nového papeže. Kardinálové, kteří zůstávali věrni Gelasiovi i po jeho smrti, vyvinuli iniciativu za jeho nástupce Víta, arcibiskupa z Vienne v Dauphiné. Svou volbu oznámili kolegovi Petrovi z Porta, který zastupoval Gelasia v Římě, a ten nechal nového papeže v jeho nepřítomnosti provolat Římany dne 1. března roku 1119 u svatého Jana na Lateránu pod jménem Kalixt II. Tak jako jeho předchůdce hledal Kalixt svou oporu právě ve Francii. Proto se rozhodl setkat se s králem Ludvíkem VI., aby se přesvědčil o plnění závazků přijatých Gelasiem. Následně se rozhodl svolat koncil na podzim roku 1119 do Remeše. Na tento koncil byli pozváni němečtí biskupové. V průběhu koncilu se papež rozhodl na několik dní opustit Remeš a vydal se na hrad Mouzon, aby se zde setkal s císařem Jindřichem V., jelikož však císař přitáhl se třemi tisíci ozbrojených mužů, rozhodl se papež pro jednání skrze prostředníky, obával se opakování situace, která se přihodila papeži Paschalovi při jednání s císařem Jindřichem V. Jednání se protahovala, proto se papež rozhodl vrátit zpět do Remeše na koncil, což znamenalo dočasné pozastavení jednání mezi papežem a císařem.¹⁶

Svatý Norbert byl také jedním z účastníků koncilu v Remeši, jelikož i on chtěl vidět nového papeže. Jeden z důvodů, proč se svatý Norbert vypravil na tento koncil, bylo to, že chtěl po novém papeži potvrzení způsobu řeholního života, který chtěl žít. V Remeši měl papež zcela jiné starosti, i přesto se svatý Norbert neúspěšně snažil přiblížit k papeži, poté zklamaný opouští město. Avšak při svém odchodu spolu se svými druhy se setkal s Bartolomějem de Joux, který

¹⁴ DAUZET, D.-M., *Krátký životopis sv. Norberta*, s. 38-39.

¹⁵ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 65.

byl biskupem v Laonu. Bartoloměj slíbil svatému Norbertovi, že mu pomůže setkat se s papežem. Dle kronikáře Heřmana je nám líčena následující situace, kdy díky Bartolomějovi přijal papež Kalixt II. svatého Norberta, avšak na pár minut, jelikož neměl času nazbyt. Následně souhlasil s dalším setkáním v Laonu po skončení koncilu v Remeši. Po shledání s papežem v Laonu byl svatý Norbert přemluven k tomu, aby zastřešoval kanovníky z kostela svatého Martina. Tuto pozici přijal svatý Norbert s jasnou výtkou, že kanovníci museli přijmout jeho způsob života. Způsob života, tak jak jej chápal svatý Norbert, vypadal tak, že měli následovat Krista, pohrdat světem, snášet pronásledování, posměch, hlad a žízeň, nahotu a že mají být poslušní učení svatých otců. Dle dostupných pramenů byli kanovníci zhrozeni novým pojetím výkladu Božího slova a nechtěli jej jako představeného svého domu. Tímto bylo rozhodnuto, a svatý Norbert se tedy nepostavil do čela těchto kanovníků. Následně mu Bartoloměj nabídl, že mu ukáže ve své diecézi vhodná místa v pustině a úhoru pro fundaci.¹⁷

Svatý Norbert spolu s dvanácti svými druhy založil o Velikonocích roku 1120 v severní Francii u města Coucy, mezi Laonem a Soissons, v údolí zvaném Prémontré, v lese Vois, kde se nacházel malý kostel svatého Jana Křtitele, první klášter, který zničila až francouzská revoluce v roce 1790. Umístění kláštera v údolí Prémontré dalo název zcela novému řádu. Premonstráti, byli podle svého zakladatele svatého Norberta také nazýváni norbertini.¹⁸ Pozemky i kostel patřily benediktinskému klášteru sv. Vincence v Laonu, svatý Norbert je získal od biskupa Bartoloměje de Joux se souhlasem své kapituly.¹⁹

O vánoční noci roku 1120 svatý Norbert a jeho žáci složili řeholní sliby v chrámu zasvěceném Panně Marii a svatému Janu Křtiteli, poté se zrodil řád „řeholních kanovníků v Prémontré“.²⁰ Právě vánoční období bylo vybráno záměrně vzhledem k charakteristice zbožnosti ve 12. století s úctou k Božímu lidství. Formule, kterou jednotliví členové říkají, je téměř shodná s tou dnešní.

¹⁶ DAUZET, D.-M., *Krátký životopis sv. Norberta*, s. 49-50.

¹⁷ DAUZET, D.-M., *Krátký životopis sv. Norberta*, s. 50-54.

¹⁸ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 65.

¹⁹ ŘÍHA, T., *Svatý Norbert a jeho dílo*, s. 54.

Díky skotskému premonstrátovi Adamovi z Dryburghu (1127–1222) se nám dochoval původní text formule: „*Já, bratr N***, se odevzdávám církvi, Matce Boží Panně Marii a svatému Janu Křtiteli z Prémontré. Slibuji obrácení svých mravů a stabilitas loci, podle Kristova evangelia, apoštolských nařízení a řehole sv. Augustina. Slibuji také poslušnost našemu panu otci tohoto kostela a jeho nástupcům, které zvolí většina komunity.*“²¹ Touto událostí se završila první část Norbertovy komplikované cesty hledání nového způsobu řeholního života, který by dle jeho představ odpovídal jak jeho přesvědčení, tak i potřebám a možnostem tehdejší společnosti.²²

Svatý Norbert stanovil pět zásad života nového společenství, kterými byly: „*úcta eucharistická (adorace), úcta mariánská (služba), chvála a oslava Boží-slavnosti bohoslužba (liturgický život), kající život (sebeovládání), horlivost pro spásu duší, radostná pokora a umírněnost (apoštolát).*“²³

Díky svým radikálním postojům v chápání evangelií a způsobu jejich prezentace byl řád přitažlivý jak pro bohaté, tak i pro chudé. Vzhledem k této skutečnosti se velice rychle šířil. Již v roce 1121 bylo založeno opatství Floreffe v Belgii a v roce 1122 byl založen třetí řádový dům-klášter Cappenberg ve Vestfálsku. V letech 1120 až 1134 fungovalo již třicet pět premonstrátských opatství.²⁴ V roce 1143 se řád rozšířil i na britské ostrovy, do Španělska, Rakouska, Uher, Nizozemska, Dánska, Lotyšska a do Skandinávie.²⁵ Také již od počátku premonstrátského řádu existovaly tzv. podvojně kláštery, tedy mužské i ženské, se vzájemnou silnou duchovní i hmotnou vazbou. K sestřám, které žily v přísné klauzuře, byli dosazováni probošti, kteří plnili službu duchovních

²⁰ ARDURA, B., DOLISTA, K., *Premonstratensians in Bohemia, Moravia and Slovakia*, s. 7.

²¹ DAUZET, D.-M., *Krátký životopis sv. Norberta*, s. 73-74.

²² KUCHAROVÁ, H., *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze. Alternativy univerzitního vzdělání v 17. a 18. století*, s. 14.

²³ ŠIDLOVSKÝ, E. G., *Se jménem božího posla. K životnímu jubileu J. M. Michaela Josefa Pojezdného O.Pream. 70. opata strahovského*, s. 70.

²⁴ ŠIDLOVSKÝ, E. G., *Se jménem božího posla. K životnímu jubileu J. M. Michaela Josefa Pojezdného O.Pream. 70. opata strahovského*, s. 70.

²⁵ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 66.

správců a starali se o majetek. Řeholnice naopak jejich aktivity podporovaly svými modlitbami.²⁶

Po smrti opata kláštera svatého Vincence v Laonu, který v té době vlastnil také klášter Prémontré, se rozhořelo jednání ohledně vlastnictví této lokality. Samotná jednání se již realizovala s dřívějším opatem, následně je převzal jeho nástupce Sifroid v roce 1121. V tomto roce se listiny definitivně potvrdily slavnostním podpisem za přítomnosti biskupa, donátorů, příjemců a dalších osobností z regionu. Slavnostní obřad probíhal s největší pravděpodobností 25. března roku 1121, kdy se všichni zúčastnění shromáždili v kapitulní síni laonské katedrály. Při jednání v klášteře svatého Vincence v Laonu byly podepsány jak potvrzovací listiny, tak i donační listina, v níž Bartoloměj de Joux předal pozemek svatému Norbertovi. Tyto listiny podepsali všichni, včetně králova zástupce, z tohoto důvodu se někdy můžeme setkat s označením, že Prémontré bylo královskou fundací.²⁷

Premonstrátský řád byl oficiálně uznán papežskými legáty (kardinály Petrem a Řehořem) 28. června roku 1124. Listina, která stvrzovala uznání nového řádu, byla vydána v Noyonu v Pikardii.²⁸ Zde je potřeba zdůraznit, že pojem řád, tak jak jej známe dnes, v této době neexistoval. Jelikož slovo *ordo* znamená přesněji pouze „řeholní život“. V případě řeholních kanovníků bylo na jednotlivých biskupech, zda tuto komunitu zřídili ve své diecézi. Pokud se jednalo o úroveň všeobecné církve, papež se povětšinou spokojil s tím, že dali klášteru či skupině kláštera privilegia. Za privilegia byl považován text, v němž oficiálně uznal řeholníkům určité zvláštní charisma, jejich vlastní úlohu, kterou měli mít mezi křesťany. Definitivní uznání nového společenství potvrdil až papež Honorius II. bulou vydanou v únoru roku 1126, v níž je nazývá „*canonici Premonstratae ecclesiae Sanctae Mariae*“. Přesný text této listiny se nám dochoval: „*Honorius, biskup, služebník služebníků Božích našemu drahému synu Norbertovi a kanovníkům při kostele Panny Marie v Prémontré i jejich*

²⁶ JEŽKOVÁ, A., *Tichá srdce: kláštery a jejich lidé*, s. 165.

²⁷ DAUZET, D.-M., *Krátký životopis sv. Norberta*, s. 63.

*následovníkům, kteří skládají profesi kanovnického života natrvalo“.*²⁹ Později papež Urban II. v privilegiích z roku 1089 pod názvem „*canonici secundum regulam Sancti Augustini viventes*“ definitivně potvrdil společenství, která se vymezují jak vůči mnišským komunitám, tak i vůči kanovníkům neřídícím se Augustinovou řeholí. Augustinova řehole se stala jistým určujícím vzorem pro *vita apostolica*, tedy pro život orientovaný nejen na sebe posvěcení, jak to zdůrazňovalo mnišství, ale i na duchovní péči o bližní a na misionářskou činnost. Hlavně tyto rysy chtěl Norbert zachovat, jelikož je dobře poznal při svém působení v benediktinském mnišství v klášteře Siegburg u Kolína nad Rýnem.³⁰

Těsně po založení nově vzniklé komunity pokračoval svatý Norbert ve svých pastoračních cestách jako kazatel. Odešel do Antverp, které byly centrem následníků kněze Tanchelina, který z počátku kritizoval život kléru, přičemž sám upadl do hereze a mravní zvrácenosti. Jeho stoupenci terorizovali široké okolí. Svatému Norbertovi se podařilo na přelomu let 1223 a 1224 obnovit v této krajině nejen pravou víru, ale také klid a mír. Svým kázáním v Antverpách si získal titul „*apoštol Nejsvětější svátosti*“, jelikož vždy v duchu lásky k Bohu hlásal a také nabádal své bližní k míru a smíření.³¹

V roce 1126 nemělo saské město Magdeburk svého arcibiskupa, jelikož se magdeburský klérus nemohl shodnout na výběru svého pastýře. Dle Wormského konkordátu z roku 1122 bylo stanoveno, že císař předsedal při volbě biskupa a po volbě předával novému biskupovi žezlo, avšak zdrží se investitury berly a prstenu, jelikož ty jsou vyhrazeny papeži. Jelikož se tedy magdeburský klérus nebyl schopen domluvit při volbě nového biskupa, rozhodl se Lothar III. převzít iniciativu a svolal magdeburské voliče do Špýru, kde se konal sněm mající tento konflikt vyřešit. Shodou okolností se ve Špýru nacházel i Norbert, kterého dobře znal i sám císař. Byl proto požádán, aby kázal před tímto shromážděním, jeho

²⁸ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 65.

²⁹ DAUZET, D.-M., *Krátký životopis sv. Norberta*, s. 91-94.

³⁰ KUCHAROVÁ, H., *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze. Alternativy univerzitního vzdělání v 17. a 18. století*, s. 14-15.

³¹ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve, II. díl, I. svazek*, s. 66.

slova se všech dotkla. Poté se rozhodovalo mezi třemi muži, mezi nimiž byl i sám svatý Norbert.³² Následně byl svatý Norbert jmenován v saském Magdenburgu arcibiskupem.³³ Ihned po svém jmenování se pustil do kompletní reformy arcidiecéze, která byla zatížena pokleslým chováním kléru a jejíž statky byly rozkradeny místní šlechtou. Aby mohl dosáhnout svého cíle, povolal si na pomoc několik premonstrátů, s nimiž přetvořil tamní augustiniánskou kanonii Naší milé Paní na premonstrátskou. Jeho zápal mu způsobil řadu nepříjemností i nepřátel. Dokonce se jej pokusili z tohoto důvodu několikrát zavraždit.³⁴ I přes svůj odchod do Magdeburgu si ponechal svatý Norbert správu kláštera v Prémontré, následně roku 1128 předal správu kláštera do rukou svého druha a žáka Huga de Fosses.³⁵ Hugo de Fosses se stal prvním opatem kláštera v Prémontré. Během jeho vedení byla přesně stanovena povaha a struktura nově vzniklého řádu.³⁶ Hugo de Fosses spíše inklinoval k životu rozjímavému než k apoštolátu. Byl to právě on, kdo sepsal první řádová statuta, která představují přechod mezi kontemplativním, aktivním a světu otevřeným způsobem života řeholního společenství. Díky tomu mohl vzniknout reformní řád, který byl podle představ pozdějšího papeže Řehoře VII.³⁷

V únoru roku 1130 proběhla událost, jež zahýbala celým Římem. Tato událost je klíčová pro pochopení celkového rozměru života svatého Norberta, jemuž do jeho konce zbývaly pouze čtyři roky. Celá událost se stala následovně. Papež Honorius onemocněl a dvě velké římské rodiny, Frangipani a Pierleoni, měly již svého uchazeče o nástupnictví: Řehoře Papareschiho a Petra Pierleoniho. Jelikož papež zemřel 14. února, nechal Emerich přítomnými kardinály zvolit kardinála Řehoře Papareschiho, který byl podporován rodinou Frangipani. Po svém zvolení byl odveden na Laterán, kde pod jménem Innocenc II. přijal papežské insignie. Avšak současně oznámila opoziční strana, která byla pod vlivem Petra Pisánského, zjevnou formální vadu volby a následně

³² DAUZET, D.-M., *Krátký životopis sv. Norberta*, s. 101-102.

³³ ARDURA, B., DOLISTA, K., *Premonstratensians in Bohemia, Moravia and Slovakia*, s. 7.

³⁴ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 66.

³⁵ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 66.

³⁶ ARDURA, B., DOLISTA, K., *Premonstratensians in Bohemia, Moravia and Slovakia*, s. 7.

jednohlasně zvolila Petra Pierleoniho pod jménem Anaklét II. Od tohoto okamžiku měl Řím dva papeže. Posléze Innocenc II. usoudil, že bude lepší opustit Věčné město. I přesto, že Innocenc II. byl vhodnější pro tuto pozici, jeho způsob volby nebyl zcela v souladu s procedurou, kterou předepsal Mikuláš II. v roce 1059. Tato dvojí formální vada více prohlubovala rozkol v křesťanství, jelikož schisma skončilo až v roce 1138, kdy umřel Anaklét II.³⁸

Postoj samotného svatého Norberta je v této záležitosti zcela zásadní i z pohledu dějin celé církve, jelikož on sám se rozhodl pro příklon k Innocenci II. Po samotné volbě byla situace v Římě neuspořádaná a nesrozumitelná. Oba papežové však potřebovali uznání jak krále Ludvíka VI., tak i císaře Lothara III., aby si upevnili svoji legitimitu. Svatý Norbert se snažil dopátrat pravdy, aby mohl zaujmout stanovisko. Proto se rozhodl napsat italským biskupům Valterovi z Ravenny a Hubertovi z Luccy. Tento Norbertův přístup nám dnes tvoří jeden z hlavních zdrojů k této komplikované záležitosti, a to díky odpovědím výše zmíněných biskupů, které se nám dochovaly. Oba biskupové se vyjádřili v podstatě shodně, s tím, že Petr Pierleoni si svou volbu koupil a je až příliš ambiciózní. Dále jej označují jako antikrista. Poté co obdržel svatý Norbert tyto odpovědi, utvrdil se ve svém rozhodnutí, že právě papež Innocenc je pravým papežem, proto se rozhodl přimluvit se za něj u císaře Lothara III. Na podzim roku 1130 svolal Lothar sněm do Würzburgu, jelikož byl pozván oběma papeži do Říma, aby přijal císařskou korunu. Většina biskupů z Německa se spíše přikláněla k Anaklétovi, avšak Norbert si dal tu práci, aby se o celé situaci dozvěděl více, a tak se stále přikláněl právě k Innocencovi. Jeho hlavním úkolem bylo obrátit tendenci episkopátu. V první řadě přesvědčil císaře, následně díky Valterovi z Ravenny dokončil kampaň ve prospěch Innocence.³⁹

Při své poslední cestě do Říma, při níž svatý Norbert doprovázel papeže Innocence II., vážně onemocněl. Svatý Norbert následně umírá 6. června roku

³⁷ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 66.

³⁸ DAUZET, D.-M., *Krátký životopis sv. Norberta*, s. 115.

³⁹ DAUZET, D.-M., *Krátký životopis sv. Norberta*, s. 116.

1134 v Magdeburgu.⁴⁰ Záhy po jeho smrti se rozhořel spor mezi jednotlivými bratry od Panny Marie a katedrální kapitulou o to, kam budou uloženy arcibiskupovy ostatky. Katedrální kapitula trvala na tom, aby byl svatý Norbert pohřben v hrobce katedrály stejně jako předchozí arcibiskupové. Kdežto bratři od Panny Marie chtěli, aby byl svatý Norbert jakožto jejich zakladatel uložen právě mezi svými bratry. Jelikož tento spor nevedl nikam, rozhodli se obrátit na císaře, který jejich spor měl rozřešit. Císař následně rozhodl ve prospěch premonstrátů.⁴¹

K důstojnému pohřbení světcova těla bylo potřeba důkladných příprav. V první řadě bylo tělo vystaveno v katedrále, následně každý den přeneseno do jiného magdeburského kostela, aby jej mohlo vidět co nejvíce lidí. Samotný pohřební obřad se konal 11. června roku 1134.⁴² Svatý Norbert byl pochován v magdeburském premonstrátském kostele Panny Marie, který založil a kde byl až do své smrti proboštem. V roce 1161 bylo jeho tělo přeneseno do chóru téhož chrámu pod hlavní oltář, kde spočíval až do roku 1626. Poté byly jeho ostatky přeneseny do Strahovského opatství, jeho opatský chrám byl roku 1991 povýšen na baziliku.⁴³

Můžeme se pouze domnívat, že na hrobě svatého Norberta v Magdeburku se udály zázraky, jelikož seznam byl zničen při velkém požáru, který zasáhl celý klášter roku 1193. Poté se řeholníci pokusili sepsat další seznam, který donesli papeži Inocenci III. roku 1200, jelikož chtěli dosáhnout jeho svatořečení. Bohužel se nám nedochoval žádný dokument, který by stvrzoval jeho svatořečení. Záhy po své smrti byl věřícími ze zemí, v nichž působil, svatořečen a uctíván za světce. Oficiálně byl kanonizován až papežem Řehořem XIII. 28. července roku 1582 vydanou bullou „*Immensae divinae sapientiae*“.⁴⁴

⁴⁰ ARDURA, B., DOLISTA, K., *Premonstratensians in Bohemia, Moravia and Slovakia*, s. 7.

⁴¹ DAUZET, D.-M., *Krátký životopis sv. Norberta*, s. 123.

⁴² ŘÍHA, T., *Svatý Norbert a jeho dílo*, s. 106.

⁴³ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 66.

⁴⁴ ŘÍHA, T., *Svatý Norbert a jeho dílo*, s. 108.

2.2 Rozvoj řádu po smrti zakladatele

Papež Klement V. udělil roku 1310 celému premonstrátskému řádu privilegium, které zaručovalo, že jim nikdo nesmí ukládat žádné dávky, nemají právo nad nimi vznášet interdikt, exkomunikaci ani suspenzi. Jednoduše řečeno, mohou svobodně užívat svých prezentačních práv a také v soudních záležitostech podléhají jen soudům z řad premonstrátů.⁴⁵

Počátek novověku znamenal pro premonstrátské kláštery jistou krizi. Cirkárie na území Německa byly o sto let později v době nástupu protestantismu rozvráceny. Vlivem reformace došlo ke zkáze řady významných premonstrátských center včetně kanonie v Magdeburgu, kde byl pohřben zakladatel řádu svatý Norbert. Kláštery na britských ostrovech byly sekularizovány v druhé polovině 16. století v důsledku církevní politiky posledních členů tudorovské dynastie. Avšak značný úpadek pocítil premonstrátský řád i mimo území s přímým dopadem náboženských konfliktů. Například kláštery ve Francii, Polsku a Uhrách se stávaly obětmi komendatárního systému. Následkem toho byly hodnosti představených dávány osobám, které s daným klášterem či řádem neměly vůbec nic společného. Zároveň s tím však sílilo reformní hnutí, které bylo později spjato s církevními reformami tridentského koncilu.⁴⁶

Snahy o obnovu řádu, které byly spojovány se sestavením a vydáním nových statut (1630), byly natolik úspěšné, že o první polovině 17. století můžeme hovořit jako o druhém vrcholu rozvoje řádu po středověkém rozmachu. Následně byl tento rozmach ukončen další sekularizační vlnou na konci 18. a počátkem 19. století. Ať se jednalo o sekularizaci v zemích habsburské monarchie v době vlády Josefa II, či násilné rušení klášterů na území Francie

⁴⁵ ŠIDLOVSKÝ, E. G., *Se jménem božího posla. K životnímu jubileu J. M. Michaela Josefa Pojezdného O.Pream. 70. opata strahovského*, s. 71.

⁴⁶ KUCHAROVÁ, H., *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze. Alternativy univerzitního vzdělání v 17. a 18. století*, s. 16.

v době Velké francouzské revoluce, nebo se jednalo o sekularizaci jako důsledek válečných reparací v Říši na počátku 19. století.⁴⁷

Období osvícenství bylo pro premonstrátský řád značně bolestivé. V roce 1703 byla uznána exempce řádu od jurisdikce ordinariátů císařem Leopoldem I. O úspěšnosti premonstrátů svědčí i bula papeže Benedikta XIV. z roku 1750, ve které povolil řádovým kněžím působit i na světských farách. Osvícenské zásahy a josefínská sekularizace v rakouských zemích, které stvrdil roku 1772 vydaný dekret rušící spojení jednotlivých klášterů s generálním opatstvím v Prémontré, na základě čehož vznikla samostatná rakouská kongregace. Počátkem září roku 1781 byla zrušena exempce a kláštery byly podrobeny biskupům tak, aby následně byly některé starobylé kanonie úplně zrušeny a rozpuštěny. I přes tyto nepříznivé okolnosti se premonstrátskému řádu povedlo proniknout v průběhu 18. století do Ameriky i Afriky.⁴⁸

Avšak největší ztrátu premonstrátskému řádu zasadila až Velká francouzská revoluce. Roku 1789 Národní shromáždění prohlásilo církevní majetek za majetek národní a zakázalo přijímat všechny nové členy. O rok později byly zrušeny všechny řády s výjimkou řádů, které se zabývaly výukou mládeže a ošetřováním nemocných. V tomto období bylo ve Francii přes 90 opatství a řád obsazoval 633 farností. Začátkem září roku 1790 bylo poslednímu generálnímu opatovi Jeanu Baptiste d'Ecuy nařízeno, aby opustil Prémontré. Opat Jean Baptiste d'Ecuy se z počátku zdržoval poblíž Prémontré, avšak po svém uvěznění, z nějž se mu podařilo uprchnout, pobýval v Paříži, kde byl roku 1803 jmenován pařížským arcibiskupem Hyacinth de Quelen kanovníkem metropolitní katedrály Notre Dame. Zde setrval až do své smrti (1834). Ve své závěti odkázal své srdce Strahovskému klášteru, které je dodnes uloženo pod tumbou svatého Norberta. Strahovu dal poslat i stříbrný kalich, své literární práce, pektorál a prsten. Po zrušení kláštera v Prémontré byly budovy přeměněny na azylový dům pro duševně choré a chrám byl zcela zbořen. Posléze bylo řádové centrum neformálně přesunuto do Prahy. V průběhu první poloviny 19.

⁴⁷ KUCHAROVÁ, H., *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze. Alternativy univerzitního vzdělání v 17. a 18. století*, s. 16.

⁴⁸ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 69.

století, konkrétně po roce 1835, zbylo v celém řádu pouze devět mužských a šest ženských klášterů, přičemž celé 19. století představovalo pro řád krizi a úpadek, koncem tohoto století došlo k obnově řádové jednoty mezi jednotlivými kláštery, které do této doby na sobě nebyly závislé. V současné době je Premonstrátský řád aktivní po celém světě, ve Francii, Belgii, Německu, Rakousku, Velké Británii, Irsku, Nizozemí, Dánsku, České republice, Slovenské republice, Rumunsku, Maďarsku, USA, Kanadě, Chile, Brazílii, Peru, Jihoafrické republice, Indii, Zaire a Austrálii.⁴⁹

⁴⁹ ŠIDLOVSKÝ, E. G., *Se jménem božího posla. K životnímu jubileu J. M. Michaela Josefa Pojezdného O.Pream. 70. opata strahovského*, s. 73.

3 ORGANIZACE PREMONSTRÁTSKÉHO ŘÁDU

3.1 Z čeho svatý Norbert vycházel při zakládání řádu

3.1.1 Eremitství

Zde je potřeba zdůraznit, že premonstráti nejsou mniši, ale řeholní kanovníci. Toto označení v žádném případě neznamená žádnou speciální odnož mnišství, i když ve skutečnosti většina laické veřejnosti pokládá téměř každého řeholníka současně za mnicha.⁵⁰ Dále pak je potřeba upozornit na fakt, že svatý Norbert při svém hledání nového životního modelu, který by pro něj byl nejvhodnější, strávil několik měsíců u mnichů v Siegburgu, následně nějaký čas pobyl u poustevníka Ludolfa na Mosele. Svou cestu při hledání zakončil v kněžském společenství v Klosterrathu. Můžeme tedy říct, že při svém usilovném hledání nového životního modelu se seznámil se třemi hlavními cestami duchovního života, a to cestou monastickou, eremitskou a kanovnickou.⁵¹

Pokud se vrátíme k charakteristice mnicha, tak bychom mohli říci, že za mnicha můžeme označit toho, kdo projevuje smutek či pláč nad svými hříchy i hříchy světa a lidí, kteří na něm existují. Zároveň je to ten, co hledá spásu jak pro sebe, tak i pro ostatní prostřednictvím modlitby, usebranosti a pokání. K pochopení mnišského života tedy patří odklon od světa, odloučenost kláštera, život v pokání a zdrženlivosti a důsledné hledání Boha. Dále můžeme mnišství definovat dle společného prostoru bydlení, *claustrum*, organizací celého dne, která je přesně stanovena dle harmonogramu jednotlivých modliteb, dále pak práce a čtení. Za zakladatele mnišství je obecně považován svatý Benedikt. Již

⁵⁰ KUCHAROVÁ, H., *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze. Alternativy univerzitního vzdělání v 17. a 18. století*, s. 14.

⁵¹ HANDGRÄTINGER, T., *Setkání a poslání. Premonstrátská spiritualita*, s. 33.

od počátku k mnišskému životu patřila samota, život v klášterní cele, kontemplace a laický prvek.⁵²

V prvotní fázi se jednalo o laické hnutí, jež bylo spojováno s určitou formou útěku z každodenního života, během něhož se dotyčný snažil o nalezení Krista ve své zdrženlivosti a asketické přísnosti. Pokud hovoříme o premonastické askezi mimo obec, ve 3. století se asketové uchýlovali k odchodu z křesťanské obce, která byla organizovanou společností, na jejímž vrcholu stál biskup. Můžeme říci, že do jasně hierarchizované společnosti, která měla daná postavení, jako například úřady, funkce či služby pro obec, asketa svým postavením do tohoto uspořádání nikterak nebyl zapojen. Asketa mohl být částečně zapojen do některých funkcí, pouze pokud by se rozhodl částečně zříct svého dosavadního asketického způsobu života. Proto bychom na asketu měli pohlížet jako na člověka, který se snažil o realizaci určitého protestu kvůli tomu, aby si zachoval starost o osobní spásu. Z askeze uskutečňované mimo obec se následně vyvinula askeze pouštní. Samotné počátky poustevnické askeze můžeme považovat za počátek mnišství. Tyto počátky můžeme nejlépe doložit v Egyptě, jenž je pokládán za nejvýznamnější a prvořadou mnišskou oblast. Avšak tento proces se odehrával i v dalších východních církevních oblastech, již v průběhu 4. století zahrnoval celý prostor tehdejší církve.⁵³

Do počátku rozkvětu egyptského eremitství také spadal vznik nového typu mnišského života, kterým se stal přísně uspořádaný společenský život mnichů (tzv. cenobitství). Tak jako bylo eremitství spojováno se jménem Antónia Velikého, tak i nově vzniklý typ mnišského života v klášteře je spojován se jménem Egyptřana Pachómia. Pachómiovu hlavní myšlenku jeho reformního díla lze chápat jako službu lidem, jelikož chtěl vybudovat chráněný prostor, v němž by i nadále byli mniši odděleni od světa, ale nebyli odkázáni sami na sebe.⁵⁴

⁵² JEŘÁBKOVÁ, L., *Strahovští katecheté v 19. století*, s. 19.

⁵³ SUSO, F. K., *Dějiny křesťanského mnišství*, s. 24-27.

⁵⁴ SUSO, F. K., *Dějiny křesťanského mnišství*, s. 29-30.

V době, ve které žil svatý Norbert, představoval právě ideální model mnišství formu zbožného života v chudobě, poslušnosti a celibátu v odlehlých místech od světských center, který nebyl nutně vázán na jakýkoli stupeň svěcení. Nejvlivnější pravidla pro tuto formu reprezentovala na západě řehole Benedikta z Nursie. Jistou alternativou pro kleriky představovaly právní předpisy, které regulovaly jejich společný život.⁵⁵ Avšak nebyla to jediná forma ideálního modelu mnišství, s nímž se svatý Norbert setkal při svém hledání správného směru pro svůj život. Při hledání sebe sama se svatý Norbert seznamuje s poustevníkem Ludolfem, který žil v poustevně u Bedburgu. Svatý Norbert tohoto poustevníka poměrně často vyhledával, aby od něj získal cenné rady.⁵⁶ Po Ludolfově smrti (1120) byl v Bedburgu založen roku 1124 premonstrátský dvojitý klášter, který byl později využíván pouze řeholnicemi. Posléze roku 1519 byl přeměněn na kapitulou světských kanovníků, roku 1604 byl přeložen do města Cleve, roku 1802 byl zcela zrušen.⁵⁷

3.1.2 Řehole Benedikta z Nursie

Vývoj jednotného západního mnišství se ze začátku nerealizoval pomocí synodálních či koncilních závěrů, také nebyl výsledkem plánovaného řízení. Jednalo se o živý proces, který probíhal po staletí. V tomto procesu představovala hlavní roli tradice Řehole Benediktovy a tzv. smíšené řehole. Dějiny Řehole Benediktovy byly sepsány koncem 6. století, právě ve chvíli, kdy byli Benediktovi mniši nuceni odejít do Říma z důvodu opuštění svého kláštera na Monte Cassinu. Právě v Římě žili mniši dle své řehole a tím vytvořili společenství, které fungovalo na principu městského římského mnišství. Samotná Řehole Benediktova se mezitím také prosadila v kláštorech, zejména v západní Francii. Již počátkem 7. století můžeme zaznamenat nárůst požadavků synod o přijetí této řehole jako jediné a závazné.⁵⁸ V následujících staletích se rozšiřovaly

⁵⁵ KUCHAROVÁ, H., *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze. Alternativy univerzitního vzdělání v 17. a 18. století*, s. 15.

⁵⁶ JEŘÁBKOVÁ, L., *Strahovští katecheté v 19. století*, s. 19.

⁵⁷ ŘÍHA, T., *Svatý Norbert a jeho dílo*, s. 45.

⁵⁸ SUSO, F. K., *Dějiny křesťanského mnišství*, s. 53-54.

mnišské aktivity do světa v podobě misií, kolonizací, škol, skriptorií a uměleckých dílen. Přičemž i okolní svět získal práva v klášterech, jelikož kláštery již nedisponoval pouze císař, ale také svá práva v mnišských komunitách uplatňovali jejich zakladatelé i šlechtici. Ať už se jednalo o modlitby v určité záležitosti, hospodářské protislužby, pohostinské právo v klášteře či právo spolurozhodovat při volbě opata. Tímto krokem se stal opat politickým činitelem. Na přelomu 10. a 11. století se mnišství v západní církvi prezentovalo jako jednotný celek. Závazným předpisem byla Řehole Benediktova, kterou jednotlivé kláštery a velké klášterní svazy považovaly za hlavní, avšak vedle ní si stanovovaly nové normy ve svých *consuetudines*. Nově stanovené zvyky, které byly specifické pro jednotlivé kláštery v dané době, byly určitou obměnou monastického způsobu života. Také měly napomoci ke správnému zachování řehole. Dále můžeme říci, že Řehole Benediktova tvořila základ pro jednotné mnišství, jelikož se dokázala díky svým variačním možnostem přizpůsobit. Proto se řehole stávala živou pouze v živém klášterním společenství až ve chvíli, kdy se dané instituci přizpůsobila. Avšak i zde je potřeba zmínit, že v tomto období již vedle benediktinských klášterů existovaly i jiné formy monastického života. Jelikož samotné mnišství nikdy neopomenulo na své eremitské počátky, eremitský život byl považován za základ cenobitského života.⁵⁹

3.2 Spiritualita premonstrátského řádu

Podobné spojení eremitoria, potulného kazatelství a tradičního řádu nám dokládá i svatý Norbert. Jeho odvrácení jej přivedlo k ideálu *vita evangelica* a *vita apostolica*. Tyto ideály se z počátku snažil naplňovat svými cestami jako potulný kazatel. Po založení premonstrátské komunity v Prémontré spojil eremitský život s kanovníckým způsobem života. Právě zde našlo dědictví svatého Augustina nového zastánce i následné rozšíření. Činnost svatého Norberta v podobě putujícího kazatele, jeho kanovníctví i napojení na eremitské hnutí napomáhali formovat podobu premonstrátského řádu, v němž se hned

⁵⁹ SUSO, F. K., *Dějiny křesťanského mnišství*, s. 59-64.

z počátku vytvořily dva směry: kontemplativně-asketický a asketicko-pastorální.⁶⁰

Spiritualitu můžeme chápat jako určitou specifickou formu života. Je to jistá charakteristika daného řádového společenství či opatství. Lze říci, že se jedná o konkrétní vlastnosti řádu, které jsou nezaměnitelné a jsou jeho nejnvtřnější jádrem.⁶¹ Premonstrátskou spiritualitu můžeme popsat jako vyjádření duchovních zásad a života, nelze ji chápat jako statickou, ale jako dynamický vývoj skutečností. Z tohoto důvodu můžeme dojít k závěru, že premonstrátskou spiritualitu můžeme vykládat různými způsoby. Avšak základem vždy zůstává to, co je zapsáno v životopise svatého Norberta a prvních premonstrátů, tedy životní láska, úcta a služba Ježíši Kristu dle vzoru jeho Matky Panny Marie a Apoštolů.⁶²

Pokud se podíváme více do systematického zpracování premonstrátské spirituality, zjistíme, že se také skládá z tzv. premonstrátského patera. Jedná se o: *Úcta eucharistická (adorace)*, *Úcta mariánská (služba)*, *Chvála a oslava Boží slavnostní bohoslužba (liturgický život)*, *Kající život (sebeovládání)*, *Horlivost pro spásu duší, radostná pokora a umírněnost (apoštolát)*.⁶³ Těmito pěti body můžeme velice stručně shrnout premonstrátskou spiritualitu. Svatý Norbert byl již od chvíle svého obrácení kajícníkem. Samotná kajícnost je pro premonstráty spíše diskrétní. Z dnešního pohledu se kajícnost svou formou liší od středověké, ale stále zůstává cestou osobního i společného růstu každého premonstráta ke svatosti. Díky řeholním slibům jsou členové konventu vedeni k tomu, aby neustále svůj život srovnávali a napravovali dle Ježíše Krista. V souvislosti s tím nesmíme zapomenout na apoštolský způsob života, který je žitý skrze řeholníky, je nemyslitelný bez zájmu o spásu každého člověka. V dnešní podobě je realizován skrze různé aktivity, ať už se jedná o duchovní správu farností či

⁶⁰ SUSO, F. K., *Dějiny křesťanského mnišství*, s. 74.

⁶¹ HANDGRÄTINGER, T., *Setkání a poslání. Premonstrátská spiritualita*, s. 32. („Premonstrátský řád na sobě nemá nic zvláštního.“)

⁶² SUCHÁN, F. M., *Základní kameny premonstrátské spirituality*, s.22.

⁶³ ŠIDLOVSKÝ, E. G., *Se jménem božího posla. K životnímu jubileu J. M. Michaela Josefa Pojezdného O.Pream. 70. opata strahovského*, s. 70.

určitou specializaci v oblasti duchovního vedení, činnosti ve školství, vědě či v oblasti umění a kultury.⁶⁴

Řeholní společenství přijalo reguli svatého Augustina a svatý Norbert mu předurčil zvláštní úkol posvěcování kněžstva, duchovní správu na venkově a kázání lidu, čímž došlo ke spojení monastické a apoštolské práce.⁶⁵ V prvotním zaměření šlo hlavně o ideál *vita apostolica*, tedy život odříkavý dle apoštolských vzorů v rámci komunity (*vita communis*). Součástí každodenního života premonstrátů byla i fyzická práce, kterou pravidla řádu striktně nevyžadovala, jelikož nebyla hlavním zaměstnáním. Hlavní poslání řeholníků bylo založeno na výchově apoštolů, misionářů a reformátorů, tedy činnosti, která byla zaměřena na duševní práci. Základem takového zaměření bylo důkladné studium, nesmíme to však brát tak, že premonstráti byl řád vzdělávací, tak jako tomu bylo později u jezuitů, dominikánů či benediktinů.⁶⁶

Augustinovu reguli můžeme popsat jako ustanovení o bratrské lásce a vzájemných ohledech, chudobě, svobodném stavu, poslušnosti, společných modlitbách a chvále Boží. Svatý Norbert při hledání duchovní základny pro své společenství zjistil, že právě řehole svatého Augustina nejlépe uchovávala apoštolskou tradici. Byla to právě řehole, která v prvních letech působení řádu byla ústředním předmětem mnoha diskusí a sporů. Hlavně se jednalo o dvě podoby řehole, a to o umírněnější formu a druhou velmi radikální. Druhá zmiňovaná (*Ordo novus*) byla spíše tou, kterou v první fázi svatý Norbert praktikoval. Avšak při svých cestách do Magdeburgu, kdy se přiklonil spíše k činnosti putujícího kazatele a k funkci arcibiskupa, nastala situace, která zapříčinila, že se začal spíše přiklánět k umírněné podobě. Poté, co svatý Norbert působil více času v Magdeburgu, dospěl k názoru jak pro sebe, tak i pro svůj životní model, tedy k syntéze „*vita communis*“ a „*vita activa*“, jakožto propojení monastických forem života a zároveň aktivního způsobu života s kázáním a pastoračí. Tento přechod je pro celý premonstrátský řád nesmírně podstatný,

⁶⁴ SUCHÁN, F. M., *Základní kameny premonstrátské spirituality*, s.20-22.

⁶⁵ HRUDNÍKOVÁ, M., *Řeholní život v českých zemích*, s. 32.

jelikož se z prvotní fáze, kterou bychom mohli charakterizovat spíše jako eremitsko-monastické zaměření kanovnické reformy, posunul směrem k výraznějšímu otevření se pro pastorační.⁶⁷

Díky tomuto novému pojetí můžeme tvrdit, že svatý Norbert byl jeden z prvních v církevních dějinách, kdo propojil život kontemplativní (duchovní, rozjímavý) s životem činným, aktivním, jehož podstatnou částí je apoštolát, hlásání a šíření křesťanské víry. Apoštolská činnost premonstrátů probíhá jak v rovině duchovní, tak i prostřednictvím aktivit při správě farností, ve školství a výchově mládeže a také v sociální oblasti. Podstatnou součástí premonstrátského řádu je také vědecká, kulturní i umělecká činnost. U premonstrátského řádu byla poprvé v historii realizována myšlenka tzv. III. Řádu, což znamená spojení laiků žijících podle řádové spirituality mimo klášter.⁶⁸

Svatému Norbertovi se podařilo vytvořit zcela nové pojetí a fungování řeholního společenství v podobě tzv. *vita mixta*, tedy život smíšený, který se stal hlavní charakteristikou premonstrátské spirituality. Tedy život ve společenství v klášteře, který nesl jisté znaky mnišského řádu, ve spojení s kanovnickým založením s důrazem na společnou slavnostní chórovou modlitbu spolu s propojením práce mezi lidmi. Můžeme tedy říci, že samotný premonstrátský život stojí na čtyřech hlavních pilířích: *communio* (společenství), *contemplatio* (kontemplace), *actio* (činnost) a *stabilitas* (stabilita místa).⁶⁹

3.2.1.1 **Communio (společenství)**

Jedním z hlavních ideálů premonstrátského řádu, který zformuloval svatý Norbert, je „*vita apostolica*“, tedy žít jako prvotní křesťanská obec v jednotě srdce, společné modlitbě, ve společném životě na základě sdílení a osobní skromnosti. Premonstráti chtěli být prožívaným bratrským společenstvím. Z tohoto důvodu byl v každém premonstrátském domě vytvořen prostor pro

⁶⁶ JEŘÁBKOVÁ, L., *Strahovští katecheté v 19. století*, s. 33.

⁶⁷ HANDGRÄTINGER, T., *Setkání a poslání. Premonstrátská spiritualita*, s. 41-42.

⁶⁸ JEŽKOVÁ, A., *Tichá srdce: kláštery a jejich lidé*, s. 165.

setkávání se s lidmi, vzájemné porozumění, bezpečí a uvolnění. Přičemž v minulosti šlo především o život v klášteře, kam má člověk zapadnout a jistým způsobem se přizpůsobit. V současné době jde spíše o prohlubování mezilidských vztahů mezi bratry než o to, aby někdo někam zapadal, neboť podstatou premonstrátského společenství je navzájem se povzbuzovat, jeden druhému pomáhat, sdílet svou radost i bolet.⁷⁰

Samotné prožívání společenství je pro premonstráty mnohem víc než jenom to, že několik bratrů žije na jednom místě pospolu. Lze tedy říci, že život ve společenství je hlavní součástí norbentinského dědictví a tím i samotné spirituality, jelikož je to „*nejvlastnější realizací Božího obrazu v nás a je rovněž velice praktickou a denně se nabízenou příležitostí, jak víc vrůst do Boží blízkosti a získávat Kristovo smýšlení.*“ Samotné společenství je místem, kde se člověk setkává s Bohem, přijímá jeho lásku a odpovídá na ni. Současně život ve společenství můžeme označit za dar i závazek v podobě poslání.⁷¹

V dnešní podobě celého ideálu společenství vidíme realizaci v konkrétních podobách. Premonstráti společně bydlí, modlí se, jí, tráví spolu volný čas. Jinými slovy můžeme říct, že mají vše společné, avšak zároveň se snaží o osobní skromnost. S ostatními lidmi mimo řád sdílí svůj čas v aktivní pastorační službě, ať už se jedná o farnost, školu, práci s mládeží, kategoriální pastorační, vědeckou práci či duchovní centra. Dále se pak snaží přispět svými materiálními prostředky v péči o okolní svět či o aktuální podoby nouze lidem, kteří jejich pomoc potřebují. Například se jedná o pomoc nemocným s AIDS, pomoc lidem, kteří hledají azyl, apod. Také můžeme vyzdvihnout jistý prvek sounáležitosti mezi bratry a to ten, že každý jednotlivec přijímá zodpovědnost za druhé a zároveň i za celek v podobě celého premonstrátského řádu.⁷²

⁶⁹ Strahovský klášter, *Spiritualita* [online]. © neuveden, 2020. [Cit. 23.4.2020]. Dostupné z <https://www.strahovskyclaster.cz/spiritualita>

⁷⁰ HANDGRÄTINGER, T., *Setkání a poslání. Premonstrátská spiritualita*, s. 42.

⁷¹ Strahovský klášter, *Spiritualita* [online]. © neuveden, 2020. [Cit. 23.4.2020]. Dostupné z <https://www.strahovskyclaster.cz/spiritualita>

⁷² HANDGRÄTINGER, T., *Setkání a poslání. Premonstrátská spiritualita*, s. 45.

3.2.1.2 Contemplatio (kontemplace)

Ve druhém pilíři představuje důležitou roli modlitba a společenství, které je spojováno Bohem. Podstatou života kanovníka je totiž chórová modlitba, a tak modlitby zaujímají většinu dne. Dle premonstrátů chtěl jejich Vykupitel, aby jeho život i oběť, neustále pokračoval v jeho mystickém těle, kterým je samotná církev. Z tohoto důvodu je modlitba církve současně i modlitbou, kterou Kristus ve spojení se svým tělem-církví přináší Otcí. Tato modlitba neznamena pouze modlit se, ale zejména nechat zaznít svůj hlas v Kristu a jeho hlas v nás. Z tohoto důvodu můžeme říct, že *laus Deo in choro* (chvála Boha v chóru) je pro premonstrátský řád nejen důležitou součástí modliteb, ale hlavním pilířem modlitebního setkání s Kristem. Tento hlavní pilíř se také projevuje v důstojném slavení eucharistie. Jelikož byl svatý Norbert člověkem eucharistickým, což se také promítlo do jeho horlivého nasazení v prosazování pravdy reálné přítomnosti Božího Syna v eucharistii, ale také to pro něj bylo čerpání síly z eucharistie. Charakteristickým rysem pro svatého Norberta bylo také eucharistické smýšlení. Z tohoto důvodu není pro premonstráty setkávání s eucharistickým Pánem pouze záležitostí při mši svaté, ale i mimo ni.⁷³

3.2.1.3 Actio (činnost)

Tak jako jiné řády, které vznikly ve středověku, nemají premonstráti jasně vyhraněnou specifikaci pro svou činnost. Konkrétnější specializace se vyprofilovala až u pozdějších kongregací a institutů. Jistá nespecifičnost premonstrátské činnosti poskytuje určité výhody, jelikož jakákoli apoštolská práce, která je slučitelná s jejich komunitním a modlitebním životem, není proti premonstrátské spiritualitě. Premonstrátský řád se převážně zaměřuje na intelektuální a vzdělávací činnost. S některými členy se můžeme setkat na pražské teologické fakultě či na nižších typech škol či ve specifických skupinách

⁷³ Strahovský klášter, *Spiritualita* [online]. © neuveden, 2020. [Cit. 23.4.2020]. Dostupné z <https://www.strahovskyclaster.cz/spiritualita>

jako je zdravotnictví, armáda, kultura apod. Dále pak jsou zapojeni do pastoračních prací ve farnostech.⁷⁴

3.2.1.4 *Stabilitas (stabilita místa)*

Poslední pilíř premonstrátské spirituality v podstatě vychází ze všech třech výše uvedených částí: *communio*, *contemplatio* a *actio*. Pro jednotlivé premonstráty je vždy domovem domovský klášter a centrální klášter kanonie, jelikož již při vstupu do řádu se zde formuje vztah mezi každým jednotlivcem a domem, v němž působí. Příslušnému domu poté řeholník skládá svůj slib. I přesto, že by je apoštolská činnost zavedla kamkoliv, mají vždy v živé paměti, že doma je pro ně tam, kde mají rodinu, celé společenství bratrů ve svém hlavním klášteře.⁷⁵

3.3 Vnitřní struktura premonstrátského řádu

3.3.1 Členění jednotlivých organizačních složek

Tak jako ve společnosti, organizacích či řádech, tak i v premonstrátském řádu můžeme rozlišit vnitřní strukturu. Premonstrátský řád se skládá ze samosprávných klášterů.⁷⁶ Kláštery premonstrátského řádu jsou na sebe navázané stejně, jako tomu je u cisterciáckého řádu, tzn., že každý klášter, který vyslal své bratry k založení nového kláštera, se stal mateřským a nově vybudovaný klášter se stal dceřiným klášteřem, který měl vůči mateřskému klášteři jisté závazky. Opat zakládajícího neboli mateřského kláštera měl povinnost dohlížet nad dceřiným klášteřem v podobě svých pravidelných vizitací. Pokud vyslal dceřiný klášter bratry na nové místo, vztah se opakoval. Tímto způsobem tedy byly kláštery jak mateřské, tak i dceřiné.⁷⁷

⁷⁴ Strahovský klášter, *Spiritualita* [online]. © neuveden, 2020. [Cit. 23.4.2020]. Dostupné z <https://www.strahovskyclaster.cz/spiritualita>

⁷⁵ Strahovský klášter, *Spiritualita* [online]. © neuveden, 2020. [Cit. 23.4.2020]. Dostupné z <https://www.strahovskyclaster.cz/spiritualita>

⁷⁶ JIRÁSKO, L., *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, s. 42.

⁷⁷ POJSL, M., *Velehrad, bývalý cisterciácký klášter a jeho románské památky*. Velehrad, 2001. s. 6.

Nejvyšší autoritou řádu je generální kapitula, které předsedá generální opat, kterým byl opat z kláštera v Prémontré. Zde se každé tři roky scházela o neděli *Cantate* (čtvrtá neděle po Velikonocích) generální kapitula. Povinnost zúčastnit se generální kapituly měli všichni opati premonstrátského řádu, v případě příliš vzdálených cirkárií nebo tehdy, když by okolnosti cesty byly příliš komplikované, mohla daná cirkárie vyslat pouze dva vybrané opaty.⁷⁸ Přičemž jednotlivé domy, tzv. kanonie, jsou opatstvím, které má ve svém čele opata. Dále pak je premonstrátský řád organizován na regionálním základě do provincií, nazývaných *cirkárie (circariae)*, avšak se silnými vazbami mezi mateřským, tedy zakládajícím a dceřiným, tj. zakládaným klášterem.⁷⁹

Toto rozdělení na cirkárie, tedy na spojení klášterů na základě oblastních a jazykových hledisek, nad kterými vykonával moc generální opat, přišlo až ve 13. století.⁸⁰ Na základě dobře propracované organizace se začal premonstrátský řád velice rychle šířit do Francie, Německa a na území dnešního Nizozemí a Belgie.⁸¹ V poměrně krátké době se řádu podařilo rozšířit do celé Evropy, jelikož svým zaměřením byl řád schopný vhodně reagovat na tehdejší stav společnosti.⁸² Na úrovni cirkárií se měla scházet každý rok, pokud to situace dovolila, nebo alespoň jednou za dva maximálně tři roky, provinciální kapitula, které se účastnili představení mužských i ženských klášterů dané cirkárie. Generální opat s generální kapitulou ustanovoval pro jednotlivé cirkárie vizitátory, kteří před nejbližší generální kapitulou jedenkrát navštívili kláštery v přidělené cirkárii. Dále také byli v cirkáriích s dostatečným počtem klášterů ustanovováni *visitatores permanentes* (vikáři), což byla pozice zástupce generálního opata, který se kromě pravomoci vizitací klášterů v cirkárii a napravování nedostatků zodpovídal generálnímu opatovi za stav přidělené cirkárie. V čele jednotlivých klášterů stál opat neboli *preapositus* (označení probošt se používalo převážně ve

⁷⁸ KUCHAROVÁ, H., *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze. Alternativy univerzitního vzdělání v 17. a 18. století*, s. 17.

⁷⁹ JIRÁSKO, L., *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, s. 42.

⁸⁰ ŠIDLOVSKÝ, E. G., *Se jménem božího posla. K životnímu jubileu J. M. Michaela Josefa Pojezdného O.Pream. 70. opata strahovského*, s. 70.

⁸¹ KUCHAROVÁ, H., *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze. Alternativy univerzitního vzdělání v 17. a 18. století*, s. 15.

⁸² JEŽKOVÁ, A., *Tichá srdce: kláštery a jejich lidé*, s. 165.

středověku), který zpravidla, alespoň za normálních okolností, byl do této funkce volený členy konventu na doživotní období.⁸³

Premonstrátské kanonie v českých zemích byly zakládány přes kanonii v Steinfeldu u Kolína nad Rýnem, kdy byl založen první premonstrátský klášter na Strahově (1143). Následně se ze Strahova založil klášter v Litomyšli (1145) a následně byla založena Louka u Znojma (1190), zde působil opat Prokop Diviš, který byl vynálezce hromosvodu. Dále pak byl ze Steinfeldu založen klášter Želiv (1149), který byl v období husitských válek zničen a zrušen, posléze byl roku 1590 ze Strahova obnoven. Z Želivi bylo založeno Milevsko (1184). Také se zakládaly jednotlivé kláštery sester premonstrátek: Doksany (1144), Louňovice (1149), Kounice (1183), Chotěšov (1202), Nová Říše (1211).⁸⁴

3.3.2 Jednotlivé funkce v premonstrátském řádu

Řádová statuta běžně používá pro označení základní jednotky řádu neboli samostatného řeholního domu pojem *monasterium*. Zde je však potřeba zmínit i širší termín *kanonie (canonie)*, který označuje nejen konkrétní lokalitu (např. Strahovský klášter), ale také řeholní domy v jiných lokalitách na takto konkrétně vymezeném klášteře závislé a společenství řeholníků, kteří tyto domy vytvářejí. V čele generální kapituly stojí generální opat, který do roku 1790 sídlil v arcidiákonství v Prémontré, od roku 1937 sídlí v Římě.⁸⁵ V čele kanonie stojí opat, který je volen buď na dobu určitou (9 či 12 let), nebo na doživotí. Opatovým zástupcem v době jeho nepřítomnosti je *převor (prior)*, který je vybírán opatem. V kláštorech s komendatárním opaty⁸⁶ přísluší převorovi rozhodování a odpovědnost ve všech duchovních záležitostech týkajících se konventu. Převor dohlíží na bezchybné zachovávání disciplíny a řeší případné neshody v konventu. Pozice převora je natolik důležitá, že v případě, kdy

⁸³ KUCHAROVÁ, H., *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze. Alternativy univerzitního vzdělání v 17. a 18. století*, s. 17.

⁸⁴ DAUZET, D.-M., *Krátký životopis sv. Norberta*, s. 131.

⁸⁵ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 61.

⁸⁶ Komendatární opat: zvolený opat z kapitulárů jiné kanonie.

v klášteře není nikdo pro tuto funkci vhodný, může být povolán někdo jiný z jiného řeholního domu. Převorovým zástupcem je *podpřevor (subprior)*.⁸⁷

Klášterní majetek je spravován *provizorem (provisorem)*, který provádí a předkládá vyúčtování opatovi. Statuta tuto funkci označují jako *provisor exteriorum*, tj. provizor hmotných statků mimo klášter. Na zásoby jídla a pití v klášteře, dále jejich rozdělování, ať už pro konvent, nebo pro laické osoby dohlíží *cellarius*. Na oděvy, obuv, prádlo a zařízení cel dohlíží *vestiarius*.⁸⁸ Další velmi důležitou pozicí je funkce *novicmistra*, který je odpovědný za duchovní formaci řeholníků během noviciátu. Novicmistr pečuje o řádový dorost a seznamuje jej s duchovní i praktickou stránkou řeholního života. Spolu s kněžími žijí v kláštorech i laičtí bratři.⁸⁹

Úkolem *cirkátora (circator)* je dohled nad kázáním bratří spojený s ohlašování všech prohřešků a nedbalostí v domácí kapitule. O zpěv v chóru se starají *kantor (cantor)* a *sukcentor (seccentor)*, kantor dohlíží na pravou polovinu chóru, sukcentor na levou. Kantor má větší pravomoc, může např. provádět opravy v chórových knihách. Pozicí s vcelku jednoznačnou povinností je pozice *knihovníka*, který pečuje o knihy a prostor knihovny. Dále je zodpovědný za zhotovení a zapisování do katalogu a vedení zvláštního seznamu *librorum prohibitorum*. Povinností *kostelníka (sakristána)* není pouze péče a starost o kostel a jeho vybavení spolu s vedením inventáře, ale také přesnost hodin a osvětlení jak v kostele, tak i v dormitári.⁹⁰

Kromě výše zmíněných funkcí dále statuta uvádí další tři pozice, a to bratra, který se stará o hosty, bratra pečujícího o nemocné (*infirmaria*) a vrátného. Za výběr vhodných osob na jednotlivé pozice je zodpovědný opat příslušného kláštera. Avšak některé funkce, které mohou být opatem vytvořeny z důvodu potřeby, nejsou zakotveny ve statutech. V minulosti se stávalo, že opat jakožto

⁸⁷ KUCHAROVÁ, H., *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze. Alternativy univerzitního vzdělání v 17. a 18. století*, s. 18.

⁸⁸ KUCHAROVÁ, H., *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze. Alternativy univerzitního vzdělání v 17. a 18. století*, s. 18.

⁸⁹ Strahovský klášter, *Organizační struktura* [online]. © neuveden, 2020. [Cit. 23.4.2020]. Dostupné z <https://www.strahovskyklaster.cz/organizacni-struktura>

⁹⁰ KUCHAROVÁ, H., *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze. Alternativy univerzitního vzdělání v 17. a 18. století*, s. 18.

významná osobnost politického a hospodářského života potřeboval ke zvládnutí náročné a rozsáhlé agendy sekretáře, zvláště když byl, jako byli někteří strahovští opati, zároveň vizitátorem a generálním vikářem cirkárie.⁹¹

3.4 Přijímání do premonstrátského řádu

Z klášterních statut vychází i život v kláštorech, tyto zásady pro něj byly formulovány již svatým Augustinem pro první kanovnickou komunitu. Svatý Norbert spolu s Hugem z Fose je poupravili pro své společenství tak, aby byly v souladu s jejich přesvědčením. Poslední úpravy řádových regulí pocházejí z roku 1994. V první řadě si zájemce o vstup do řádu zvolí daný klášter a po prvotním rozhovoru s představeným se může přijmout jako kandidát s roční lhůtou do tzv. kandidatury.⁹² U všech uchazečů, kteří chtějí vstoupit do kláštera, má představený prověřit jejich motivaci a splnění požadovaných podmínek. Rozhodnutí o tom, zda bude uchazeč přijat či nikoliv, nemá nikdy rozhodovat opat sám, aniž se poradí se staršími z domu, mezi které patří převor, podpřevor, cirkátor, provizor, cellarius, senior konventu.⁹³ Během kandidatury uchazeč dostatečně pochopí chod života v domu, rozdělení prací, životní rytmus nastavený denním řádem. Vše, s čím se v tomto období kandidát seznámí, mu pomůže lépe se sžít s prostředím, které se od této chvíle stává jeho novým domovem a novou rodinou. V současné době zájemci o připojení se k řádu ve Strahovském klášteře přinesou potvrzení o křtu spolu s dobrozdáním svého faráře. Pokud se chce zájemce stát knězem, je třeba doložit i ukončené středoškolské vzdělání s maturitou.⁹⁴

Po roční lhůtě kandidatury, která stvrdila stálý zájem o vstup do řeholního života, je uchazeč přijat do noviciátu, který je zakončen dočasnými sliby, které se skládají buď na jeden či tři roky. Novicem se kandidát stává po oblačce neboli obřadu, při němž je předáván řeholní oděv a nové řeholní jméno. Jak oděv, tak i

⁹¹ KUCHAROVÁ, H., *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze. Alternativy univerzitního vzdělání v 17. a 18. století*, s. 18.

⁹² HLINOMAZ, M., *Klášter premonstrátů Teplá*, s. 120-121.

⁹³ KUCHAROVÁ, H., *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze. Alternativy univerzitního vzdělání v 17. a 18. století*, s. 19.

⁹⁴ Strahovský klášter, *Formace* [online]. © neuveden, 2020. [Cit. 23.4.2020]. Dostupné z <https://www.strahovskyclaster.cz/formace>

jméno má novicovi připomenout jeho změnu, obrácení a zcela nový život, který právě tímto obřadem začíná. V průběhu obřadu je opatem příslušného kláštera novic svěřen do rukou novicmistra, který jej bude provázet celým noviciátem.⁹⁵ Období noviciátu se může prolínat s obdobím, kdy novic dokončuje studium na střední škole či s vysokoškolským studiem teologie, v tomto případě je studující nazýván klerikem.⁹⁶ Toto období můžeme označit za zcela základní ve formování samotného premonstráta, jelikož je při něm třeba si osvojit nový způsob života a také je zkoušena jeho motivace. Právě z tohoto důvodu mají novicové upravený režim vůči bratrům, kteří mají již složené své sliby.⁹⁷

Novicmistr je nejen učitel, ale má i v dostatečném časovém předstihu předat zprávu před skládáním prvních řeholních slibů novice, v níž převorovi zhodnotí kvality noviců. Následně daný konvent vysloví svůj souhlas či nesouhlas. Pokud vzniknou v této věci zásadní neshody mezi prelátem a konventem, měl by je následně řešit opat mateřského kláštera nebo jiný nadřízený orgán. Novic se ve formulaci slibů zříkává světa a majetku, slibuje poslušnost, čistotu, chudobu a společný život. Dále formulace slibu obsahuje také závazek *stabilitas loci* neboli trvalou příslušnost ke klášteru, k němuž byly sliby složeny.⁹⁸ Po složení prvních tzv. dočasných řeholních slibů by měl řeholník strávit nejméně tři roky před doživotním zasvěcením. V tomto období se řeholník dále vzdělává a formuje. Po složení doživotních, tzv. slavných slibů, se stává slavným profesem a členem kanonie.⁹⁹ V minulosti bylo nejnižší věkovou hranicí pro přijetí do tohoto celoživotního závazku osmnáct let. Sliby, které byly složeny před šestnáctým rokem věku kandidáta, byly považovány za neplatné. Pokud šlo o kněžské svěcení, vyžadoval se kromě morálních a intelektuálních předpokladů i věk minimálně dvacet pět let a dvouleté období strávené po slibech v klášteře. Během těchto dvou let se adept zdokonaloval *in monastica disciplina*. Některé výjimky

⁹⁵ Strahovský klášter, *Formace* [online]. © neueden, 2020. [Cit. 23.4.2020]. Dostupné z <https://www.strahovskyclaster.cz/formace>

⁹⁶ HLINOMAZ, M., *Klášter premonstrátů Teplá*, s. 121.

⁹⁷ Strahovský klášter, *Formace* [online]. © neueden, 2020. [Cit. 23.4.2020]. Dostupné z <https://www.strahovskyclaster.cz/formace>

⁹⁸ KUCHAROVÁ, H., *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze. Alternativy univerzitního vzdělání v 17. a 18. století*, s. 19.

⁹⁹ Strahovský klášter, *Formace* [online]. © neueden, 2020. [Cit. 23.4.2020]. Dostupné z <https://www.strahovskyclaster.cz/formace>

z těchto předpisů byly možné, avšak vždy závisely na místních zvyklostech a podmínkách, dále pak na úvaze představených jednotlivých cirkarií.¹⁰⁰

3.5 Řádový oděv

Dle statut většiny církevních řádů měli příslušníci dané komunity předepsaný způsob odívání, který pro ně byl povinný.¹⁰¹ Premonstráti nosí bílý hábit, díky němuž si vysloužili název „*Ordo Candidus*“, např. ve Velké Británii se premonstrátům říká „*White Canons*“.¹⁰²

Požizování oděvů pro členy konventu probíhalo u většiny řádů identicky, a to tak, že v určitý den obdrželi řeholníci hotový hábit ušitý dle řádových předpisů. Dále pak platil zákaz prodeje těchto šatů bez svolení představeného konventu. Pokud bychom se podívali na finanční nákladnost stejného oblečení celého konventu, můžeme říct, že tato položka byla jednou z nejvyšších výdajů jednotlivých klášterů.¹⁰³ Premonstráti získávají svůj oděv po skončení své kandidatury, tedy při obláčce.

Legendy o svatém Norbertovi praví, že přijal od Panny Marie bílé vlněné roucho jako znamení čistého života, chudoby a kajícínosti.¹⁰⁴ Na základě této legendy oblékají premonstráti bílý oděv, který se skládá z tuniky se škapulířem, cingulem a z bílého biretu. Součástí chórového oblečení je bílá mozeta s malou kapucí.¹⁰⁵ Oděv premonstrátek tvoří bílý hábit s růžencem a černý závoj.¹⁰⁶

¹⁰⁰ KUCHAROVÁ, H., *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze. Alternativy univerzitního vzdělání v 17. a 18. století*, s. 19.

¹⁰¹ JIRÁSKO, L., *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, s. 17.

¹⁰² HANDGRÄTINGER, T., *Setkání a poslání. Premonstrátská spiritualita*, s. 33.

¹⁰³ JIRÁSKO, L., *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, s. 17.

¹⁰⁴ JEŽKOVÁ, A., *Tichá srdce: kláštery a jejich lidé*, s. 166.

¹⁰⁵ HRUDNÍKOVÁ, M., *Řeholní život v českých zemích*, s. 32.

škapulíř: pruh látky splývající vpředu i vzadu s otvorem pro hlavu

cingulum: pás sloužící k převázání hábitu

biret: pokrývka hlavy čtverhranné formy, se třemi či čtyřmi diagonálními žebry

mozeta: krátká chórová pláštěnka vpředu zapínání řadou, vzadu s kapucí (JIRÁSKO, L., *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, s. 18.)

¹⁰⁶ JIRÁSKO, L., *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, s. 105.

Základem této vize bylo důkladné studium. Dle řádové tradice oblékl laonský biskup Bartoloměj de Joux svatému Norbertovi tuniku a škapulíř na svátek Obrácení svatého Pavla (25. ledna roku 1120).¹⁰⁷

¹⁰⁷ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 65.

4 PREMONSTRÁTSKÝ ŘÁD V ČECHÁCH

4.1 Historie premonstrátského řádu v českých zemích

Pokud bychom chtěli někomu přiřknout zásluhy související se založením premonstrátského řádu v českých zemích, označili bychom za tuto osobu olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka. Biskup Jindřich Zdík poznal premonstrátský řád během svého působení v Jeruzalémě při své pouti po Svaté zemi a následně na II. Lateránském koncilu v Římě. Po svém návratu domů se zasadil o to, aby byl řád uveden i do Čech a na Moravu, jelikož ztělesňoval reformní snahy usilující o vymanění církve z područí světské moci. Přesvědčil pražského biskupa Jana, aby novému klášteru věnoval pozemky. Následně přesvědčil o nezbytnosti přivést do země nový řád i knížete Vladislava II., kterého podporovala jeho manželka Gertruda.¹⁰⁸ Jindřich Zdík se narodil roku 1083, můžeme se domnívat, avšak s jistotou to tvrdit nelze, jelikož nejsou dochovány patřičné dokumenty, že byl synem svatovítského děkana Kosmy, jehož latinsky psaná kronika se později stala nenahraditelným pramenem české historie. Roku 1126 byl jmenován olomouckým biskupem. Jeho zásluhou byla realizována dostavba chrámu svatého Václava v Olomouci, který povýšil na katedrálu a nechal u ní postavit románský biskupský palác, tzv. Zdíkův palác. Za svého života podporoval vládu českých knížat Soběslava a následně i jeho nástupce Vladislava II. Za podpory knížete Vladislava II. se roku 1143 rozhodl založit první sídlo premonstrátů v Čechách a na Moravě – Strahovský klášter. Jindřich Zdík se přátelil s mnoha významnými muži své doby, například se zakladatelem cisterciáckého řádu Bernardem z Clairvaux, také si dopisoval s několika papeži. Byl velice vzdělaný a asketický. Zemřel roku 1150 a na své výslovné přání byl pohřben ve Strahovském klášteře.¹⁰⁹

Kníže Vladislav II. provedl fundaci v roce 1140. Pro stavbu kláštera vybral vrch nacházející se západně od Pražského hradu.¹¹⁰ Téhož roku byl založen první premonstrátský klášter v Čechách, v Praze na Strahově. Roku 1143

¹⁰⁸ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 74.

¹⁰⁹ JEŽKOVÁ, A., *Tichá srdce: kláštery a jejich lidé*, s. 165.

¹¹⁰ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 75.

byl osídlen prvními řeholníky z německého Steinfeldu.¹¹¹ Přičemž první zakládání dceřiného kláštera v závislosti na mateřském Steinfeldském nastalo záhy po založení Strahova. Roku 1141 byl založen ženský klášter v Doksanech, jehož hlavní zakladatelkou se stala manželka českého knížete Gertruda spolu s Albertem, který byl jedním z bratrů ze Steinfeldu, přičemž byl zvolen prvním proboštem nově vzniklého kláštera. Následně v roce 1145 byl vlivem královského páru odebrán benediktinům klášter v Litomyšli a darován právě premonstrátům. Další rozrůstání premonstrátského řádu na sebe nenechalo dlouho čekat, když v roce 1149 byl pražským biskupem Danielem věnován premonstrátům do správy Želivský klášter. Téhož roku založil bratr Jindřich, který byl řeholním společníkem prvního strahovského opata Geza, druhý ženský premonstrátský klášter na českém území v Louňovicích.¹¹²

V průběhu panování strahovského opata Alberta, přesněji v roce 1181, nechal hrabě Vilém z Kounic na Moravě založit ženský klášter premonstrátek v Kounicích. Dále také můžeme říct, že za časů opata Alberta se houfně zakládaly nové kláštery. A to v roce 1190, kdy založil markrabě Otton a jeho matka Marie klášter v Loukách poblíž Znojma, prvním opatem tohoto kláštera se stal vyslaný bratr ze Strahova, Gerard. O pět let později vzniká klášter Teplá díky českému velmoži Hroznatovi, i zde byl prvním opatem zvolen kanovník ze Strahova, Jan. V roce 1196 založil Hroznata další klášter, tentokrát ženský, a to v Chotěšově. Na přelomu nového století byl založen další klášter v Zábrdovicích poblíž Brna, který byl založen hrabětem Lvem z Klobouk spolu s jeho chotí Rychtou. V průběhu vlády nového strahovského opata Adama došlo k založení dalšího ženského kláštera, a to v Nové Říši na Moravě v roce 1211.¹¹³

V době, kdy v Evropě probíhalo velké západní schisma, kdy byl koncem září roku 1378 zvolen kardinálem Robert jako tzv. protipapež Kliment VII., jeho příznivcem se stal také opat prvního konventu a zároveň hlavního kláštera premonstrátského řádu v Prémontré (opat Pierre de Froidsaints). Od samotného počátku schismatu byl opat Prémontré přívržencem Klimenta VII. Ostatní opati,

¹¹¹ JIRÁSKO, L., *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, s. 42.

¹¹² ČERMÁK, D. E., *Premonstráti v Čechách a na Moravě*, s. 10-11.

¹¹³ ČERMÁK, D. E., *Premonstráti v Čechách a na Moravě*, s. 18-20.

převoři či jiní členové premonstrátského řádu v království českém, uherském, polském a vévodstvích bavorském a rakouském, markrabství braniborském, „in Alamania“ a v dalších sousedních zemích se snažili zcela distancovat od samotné Prémontré podporující protipapeže Klimenta VII., jelikož uznávali Urbana VI.¹¹⁴ Urban VI. nařídil strahovskému opatu Konrádovi, aby svolal všechny z výše uvedených zemí¹¹⁵ na generální kapitulu, která se každoročně konala ve dnech 9. až 11. října v Prémontré, ale na jiné místo, a aby to byl právě on, kdo tuto kapitolu povede. Hlavním bodem této kapituly mělo být jmenování dvou vizitátorů, kteří měli nad celým územím nahrazovat schizmatické opaty, tedy ty, kteří by se přiznávali k obedienci Klimenta VII. Následně Urban VI. stanovil přísné církevní tresty protivníkům tohoto rozhodnutí, přičemž vyňal všechny členy konventů z poslušnosti opatů z Prémontré. Toto své rozhodnutí stvrdil v listině, která se nedochovala, avšak její téměř celé znění můžeme dohledat v listině Bonifáce IX. ze 4. listopadu roku 1391.¹¹⁶

Strahovský opat Konrád s největší pravděpodobností generální kapitolu svolal téhož roku, kdy mu tento úkol uložil Urban VI., ale nejmenoval vizitátory, kteří by se starali o uvedené území. Následně se z pramenů dozvídáme, že na tuto pozici strahovský opat Konrád jmenoval louckého profesora Jana (plebána v Loděnici na Moravě) a strahovského profesora Matěje (plebána v Ovčárech v Čechách), kteří od roku 1386 byli označováni jako „*commissarii sancte visitacionis officii monasteriorum*“, což můžeme chápat tak, že strahovský opat Konrád nejmenoval dva nové vizitátory, ale pouze jmenoval nové komisaře.¹¹⁷

V květnu roku 1408 se Francie zřekla obediencie avignonského papeže Benedikta XIII. a můžeme říct, že touto událostí skončila funkce strahovského opata, která mu byla svěřena již Urbanem VI. s tím, že Pierre d'Herminet, tehdejší opat Prémontré, ustanovil na dobu tří let, tak jako to bylo před schismatem, vizitátorem české, moravské a rakouské cirkárie louckého opata Jana.¹¹⁸

¹¹⁴ DOLISTA, K., *Premonstrátský řád a velké západní schizma*, s. 63.

¹¹⁵ Království české, uherské, polské a vévodství bavorské a rakouské, markrabství braniborské a další sousední země.

¹¹⁶ DOLISTA, K., *Premonstrátský řád a velké západní schizma*, s. 64.

¹¹⁷ DOLISTA, K., *Premonstrátský řád a velké západní schizma*, s. 65.

¹¹⁸ DOLISTA, K., *Premonstrátský řád a velké západní schizma*, s. 66.

Průběh husitské revoluce měl na české a moravské kláštery pustošivý dopad. Na příkladu strahovského kláštera můžeme vidět, jak byl zcela poškozen při vypálení husity v roce 1420. Bohužel stejný osud potkal i milevský klášter, který těžce poškodili táborité.¹¹⁹ Avšak většině později zaniklých komunit se dařilo živořit až do 16. století. Příčinou zániku byl nezájem o řeholní život, dále pak ztráta hmotných statků, sekularizovaných utrakvisty i katolíky. V průběhu husitských válek zanikl například klášter v Louňovicích, v jejich důsledku pak Kounice, které do světských rukou přešly roku 1526, následně Milevsko, Želiv. Ženský klášter v Nové Říši se na konci 16. století ocitl také v úpadku, proto jej strahovský opat a generální vikář Jan Lohel změnil v mužský konvent, během první poloviny 17. století reprezentovaný pouze proboštem. První komunita přišla do Nové Říše až v roce 1641.¹²⁰

Premonstrátský řád zažíval v českých zemích i na Moravě velkou váženost. Toto můžeme potvrdit i díky skutečnosti, že v počátcích premonstráti nahradili původní benediktinské osazení, a to hned ve třech lokalitách: v Litomyšli, Želivi a Hradisku. V pobělohorské době zasedali na sněmu jako zemští preláti opati strahovský, želivský a tepelský.¹²¹

Události, jež se staly na počátku českého povstání roku 1618, dosáhly až na Strahov. Jeden z premonstrátů, Jan Václav Šícha, jenž je autorem četných iluminovaných rukopisů strahovské knihovny, se postavil do čela vzdorovitých poddaných, které vedl proti opatu Questenberkovi, který byl v tuto dobu vyhnán ze strahovského kláštera, do nějž se vrátil po bitvě bělohorské. Důvodem tohoto povstání byla Questenberkova protireformační činnost, jež byla velice intenzivní, jejím výsledkem byl mimo jiné převoz ostatků zakladatele premonstrátského řádu svatého Norberta z Magdeburku do Prahy roku 1627.¹²²

Strahovskému opatovi byl v roce 1791 přiznán úřad stálého almužníka českého královského dvora. Po přenesení ostatků svatého Norberta

¹¹⁹ ČERMÁK, D. E., *Premonstráti v Čechách a na Moravě*, s. 46.

¹²⁰ KUCHAROVÁ, H., *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze. Alternativy univerzitního vzdělání v 17. a 18. století*, s. 21.

¹²¹ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 75.

¹²² KUBIČEK, A., LÍBAL, D., *Strahov*, s. 19.

z Magdeburgu do Prahy se zvedla prestiž celého řádu. Současně s přenesením ostatků byl svatý Norbert prohlášen za spolupatrona české země (1627).¹²³

V českých zemích se museli premonstráti potýkat s problémy jak v období husitství, tak hlavně v období osvícenství a josefinismu. Dne 14. března roku 1772 bylo všem kanoniím zapovězeno spojení s generálním opatstvím v Prémontré. Na podzim roku 1781 byla zrušena exempce řádu, proto všechny kláštery byly podrobeny biskupům. Poté byla zrušena starobylá opatství v Hradisku, Milevsku, Louce, Zábřovicích. Doksanech a v Chotěšově.¹²⁴

V Čechách a na Moravě v současné době fungují celkem čtyři samostatné mužské kláštery: královská kanonie Strahova (založena v roce 1143), Želiv (založen v roce 1149), Teplá (založen roku 1193), Nová Říše (založen roku 1211, avšak jako mužský klášter působí od roku 1641). I ženské kláštery se dočkaly svého obnovení, ale až v roce 1998, a to v Doksanech (původně byl tento klášter založen v roce 1144 jako ženský protějšek Strahovského kláštera). V současné době také stále pokračuje činnost Kongregace sester premonstrátek na Svatém Kopečku u Olomouce.¹²⁵

¹²³ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 75.

¹²⁴ JEŽKOVÁ, A., *Tichá srdce: kláštery a jejich lidé*, s. 166.

¹²⁵ JEŽKOVÁ, A., *Tichá srdce: kláštery a jejich lidé*, s. 166.

5 DĚJINY KLÁŠTERA PREMONSTRÁTŮ NA STRAHOVĚ

5.1 Od vzniku Strahovské kanonie po husitské války

Nejstarší kanonie premonstrátského řádu v českých zemích byla založena na popud olomouckého biskupa Jindřich Zdíka, který trávil téměř rok v Jeruzalémě, kde se seznámil s novým řeholním řádem. Biskup Zdik byl novým řádem zcela unesen, a tak přijal bílé řádové roucho, které je premonstrátským oděvem, spolu s jeho řeholí. Následně si předsevzal, že po svém návratu do zemí českých se zasadí o založení premonstrátského kláštera na našem území.¹²⁶ Nová podoba řádu, který v českých zemích ještě neexistoval, představovala nové reformní snahy usilující o vymanění církve z područí světské moci. Posléze se biskupovi Zdíkově podařilo přesvědčit o nezbytnosti přivést do země nový řád i knížete Vladislava II., kterého podporovala jeho manželka Gertruda.¹²⁷

Samotné počátky Strahovského kláštera nejsme schopni dostatečně doložit, jelikož již za vlády knížete Soběslava byly dány dědičné statky v oblasti Strahovského kláštera pražským biskupem Janem do užívání české benediktinské kolonii na Strahově. S ohledem na situaci nám historické prameny dokládají, že opat Blažej spolu se svými bratry postavil na Strahově dřevěnou klášterní budovu. První řeholníci nebyli ani premonstráti, ani kanovníci Božího hrobu. Byli to řeholníci, kteří se pokusili o založení nezávislé domácí řehole.¹²⁸

Zakládání klášterů v období 12. století bylo povětšinou pouhou úmluvou mezi klášterem a feudálem. Díky těmto úmluvám získal feudál pronájem pozemků, v nichž měl uložený kapitál. Úmluvy se většinou ani nezaznamenávaly písemně, pokud nešlo o trvalé převedení vlastnictví. Existují dvě možné varianty toho, co se stalo s prvotním osazenstvem dřevěného kláštera na Strahově, který vedl opat Blažej. Můžeme se domnívat, že v průběhu bojů o trůn mezi bratry Vladislavem a Konrádem bylo zničeno celé okolí Pražského hradu, přičemž

¹²⁶ ZAP, K. V., *Česko-moravská kronika*, s. 553-554.

¹²⁷ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 74.

¹²⁸ KUBÍČEK, A., LÍBAL, D., *Strahov*, s. 8-10.

požár zničil i dřevěný strahovský klášter. Pravděpodobně vlivem tohoto požáru přišli o život první bratři spolu s opatem Blažejem.¹²⁹ Nebo také byla situace zcela jiná, a bratři spolu s opatem Blažejem pouze opustili Strahov z toho důvodu, že s jejich působením nebyl biskup Jindřich Zdík zcela spokojen, a proto se rozhodl požádat generální kapitolu v Prémontré o vyslání premonstrátů ze Steinfeldu do Čech.¹³⁰

Po jeho žádosti byla poslána do Čech první skupina steinfeldských řeholníků, která dorazila do Strahovského kláštera roku 1142, aby zde připravila provizorní příbytky pro nový konvent.¹³¹ První skupina byla vedena proboštem Everwínem, který dle informací kronikáře Jarlocha poté přenechal vedení komunity Gotšalkovi. Gotšalk se později stal opatem premonstrátského kláštera v Želivu. Následujícího roku byli vystřídáni členové definitivního konventu, v jehož čele stál opat Gezo.¹³² Za rok založení Strahovského kláštera jako premonstrátského kláštera můžeme označit rok 1143, kdy byla dřevěná stavba dokončena. Do tohoto roku můžeme datovat i Zdíkovu zakládací listinu.¹³³ Steinfeldský klášter byl až do svého zrušení v roce 1803 mateřským kláštelem Strahova i všech premonstrátských klášterů v Čechách a na Moravě, které byly založeny do roku 1211. Povinností mateřského kláštera bylo dohlížet na řeholní kázeň. Samotný dohled prováděl opat mateřského kláštera při svých pravidelných vizitacích, přičemž i potvrzoval volbu opata podřízeného kláštera, kterého mohl i odvolat.¹³⁴

Počátek 12. století znamenal pro českou církev lehce nedůstojné postavení, jelikož křesťanství zde, i přes veškeré snahy biskupů či knížat, nebylo zcela zakotveno. Proto můžeme hovořit o tom, že byt' se mělo za to, že naše země jsou křesťanské, bohužel se zde nacházelo více pohanů než křesťanů. Kostely, kromě

¹²⁹ KUBÍČEK, A., *Památník národního písemnictví Strahov*, s. 32.

¹³⁰ KUBÍČEK, A., LÍBAL, D., *Strahov*, s. 8-10.

¹³¹ KUCHAROVÁ, H., *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze. Alternativy univerzitního vzdělání v 17. a 18. století*, s. 20.

¹³² MALEČEK, F., MALEČEK, R., *Strahov Praha*, s. 113.

¹³³ ČERMÁK, D. E., *Premonstráti v Čechách a na Moravě*, s. 7.

¹³⁴ KUBÍČEK, A., LÍBAL, D., *Strahov*, s. 10.

biskupských kapitulních a klášterních, byly pouze kaplemi, které sloužily pouze pro náboženské potřeby svých majitelů. Skutečné farní kostely byly pouze staré kostely hradské. Pozice kněží a jejich život se nikterak nelišila od laiků. Právě do takovéto situace se rozhodl olomoucký biskup Jindřich Zdík přivést zcela nový řeholní řád.¹³⁵ Můžeme proto říci, že zásluhou biskupa Zdíka se postupně křesťanství dostávalo do všech vrstev společnosti. Navštěvování kostelů se začalo v tomto období stávat součástí života obyvatel. Mezi pravidelné poutě můžeme označit cesty do Říma, Jeruzaléma či poutě k hrobu sv. Václava v Praze.¹³⁶

Pokud bychom si chtěli vysvětlit pojmenování kláštera: Královská kanonie na hoře Sion¹³⁷, je potřeba toto označení spojovat s osobou a činností biskupa Jindřicha Zdíka, jelikož všechna jeho založení nesou jména míst ve Svaté zemi: Strahov (Mons Sion), Litomyšl (Mons Oliveti) a Želiv (Siloe). Můžeme v tom pozorovat zjevnou symboliku návratu k pramenům křesťanství. Jeruzalémský pahorek nesoucí jméno Sion se nachází na jihozápadní části města za Essenskou bránou. V biblických souvislostech pak Sion představuje právě místo, kde přebývá Bůh. Je to místo, kde podle Zjevení svatého Jana stojí Beránek – křižovaný a z mrtvých vstalý Kristus, je tedy pozemským obrazem nebe, k němuž putuje církev.¹³⁸

Roku 1143 započala stavba chrámu Nanebevzetí Panny Marie, v jehož prostorách byly pochovány významné osobnosti té doby. Jednalo se o olomoucké biskupy Jindřicha Zdíka, Dětleba a Pelhřima. Nějakou dobu zde byla pohřbena i zakladatelka kanonie královna Gertruda, jejíž ostatky byly později převezeny do Doksan. Další významnou osobou, která zde byla pochována, byl král Vladislav II., jenž byl z počátku pohřben v katedrále v Míšni, avšak za vlády

¹³⁵ ŘÍHA, T., *Svatý Norbert a jeho dílo*, s. 196.

¹³⁶ BLÁHOVÁ, M., FROLÍK, J., PROFANTOVÁ, N., *Velké dějiny země Koruny české 1. Do roku 1197*, s. 542.

¹³⁷ Regia Canonica Strahoviensis In Monte Sion Pragae (BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 75.)

¹³⁸ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 76.

knížete Soběslava, někdy mezi lety 1174 a 1178, byly jeho ostatky převezeny do Prahy a uloženy právě na Strahově.¹³⁹

Již počátky fungování Strahovského kláštera jsou spojovány s výchovou mládeže, převážně té šlechtické. Premonstrátský řád se snažil být v tomto směru na stejné úrovni, jako byli benediktini, kteří se v tomto období těšili z toho, že měli opravdové kapacity v tomto oboru. Avšak nemůžeme souhlasit s tím, že premonstráti byli řádem, který se staral převážně o duchovní správu, jelikož ve všech již vzniklých klášterech byla snaha o vychovávání mládeže, která byla následně prospěšná. Ať už se jednalo o soukromé či veřejné školy, které řeholníci vedli. Premonstráti se v tomto ohledu věnovali převážně výchově mládeže jak ve vědě, tak i ve zbožnosti.¹⁴⁰

V tomto raném období působení premonstrátského řádu na našem území můžeme také vyzdvihnout zastávání významné funkce v duchovní sféře, a to na pozici Olomouckého biskupa. Zde můžeme zdůraznit, že mezi premonstráty patřili i Jindřich Zdík, Jan a Dětleb, jemuž se za jeho působení jako olomouckého biskupa podařilo vyjednat smír mezi vévodou Soběslavem a knížetem Konrádem Znojemským.¹⁴¹

Strahovský klášter byl opětovně vysvěcen počátkem roku 1182. Samotné vysvěcení prováděl bývalý odchovanec Strahova a tehdejší arcibiskup Solnohradský Vojtěch. Shodou okolností se do Prahy sjelo velké množství kanovníků, opatů a jiných církevních hodnostářů z důvodu volby nového biskupa. Novým Pražským biskupem byl zvolen český princ a odchovanec Strahovského kláštera Jindřich Bedřich.¹⁴²

Na počátku 13. století panovaly na našem území válečné rozbroje, které značně zdecimovaly pozemky kláštera, a také samotný příjem kláštera se značně

¹³⁹ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 76.

¹⁴⁰ ČERMÁK, D. E., *Premonstráti v Čechách a na Moravě*, s. 12.

¹⁴¹ ČERMÁK, D. E., *Premonstráti v Čechách a na Moravě*, s. 13.

¹⁴² ČERMÁK, D. E., *Premonstráti v Čechách a na Moravě*, s. 17.

snížil. Navzdory těmto okolnostem se stávající strahovský opat Adam těšil značné přízni u královského dvora.¹⁴³

Počátkem roku 1248 byl klášter značně poškozen vlivem bojů mezi králem Václavem I. a Přemyslem Otakarem II., po dobu nepokojů se řeholníci uchýlili do bezpečí jiných klášterů. Roku 1256, konkrétně 17. července, přijel do Prahy kolínský arcibiskup Konrád, aby s králem dojednal obsazení císařství. Při této příležitosti se ubytoval na Strahově, kde pobyl do 10. srpna. V den svého odjezdu udělil klášteru zvláštní odpustky na den vysvěcení kostela, na všechny svátky Panny Marie, na den svatého Augustina biskupa, svaté Máří Magdaleny a v oktávu těchto svátků. Koncem července téhož roku přijal konfraternitu se strahovským konventem a daroval mu ostatky jedné ze svatých mučednic z družiny svaté Voršily z Kolína nad Rýnem. Tyto ostatky se nacházejí ve skříni ve tvaru jehlanu v kapli svaté Voršily v opatském chrámu. V tomto období byl Strahov střediskem vzdělanosti, značná část znamenitých autorů a učenců z různých oborů vědy pocházela z řad strahovských premonstrátů.¹⁴⁴

Na podzim roku 1258, konkrétně 19. října, vypukl kvůli nepozornému řeholníkovi požár, který zachvátil kostel i budovy kláštera. Dle letopisů se vypráví o tom, že požár zasáhl kostel a všechny budovy kolem kvadratury. Avšak archeologickým průzkumem bylo zjištěno, že tato zpráva nevyovídala o pravdě, tedy že klášter nebyl poškozen tak, jak se prezentuje v letopisech. Opravy probíhaly následujících pět let. V průběhu oprav byla na severní straně přistavěna kaple zasvěcená svaté Voršile pro uložení ostatků.¹⁴⁵

Další strahovský opat, kterým byl Siegfried, se také těšil oblibě českého krále. Díky této přízni se podařilo roku 1271 získat duchovní správu v oblasti města Žatec, které premonstrátský řád spravuje doposud. V roce 1273 potvrdil papež Řehoř X. strahovskému klášteru jeho statky a privilegia zvláštní listinou. V listině jsou uvedeny veškeré statky a výsady kláštera a v jejím závěru papež

¹⁴³ ČERMÁK, D. E., *Premonstráti v Čechách a na Moravě*, s. 20.

¹⁴⁴ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 76.

¹⁴⁵ ŘÍHA, T., *Svatý Norbert a jeho dílo*, s. 199.

uvádí postihy těch, kteří by se pokusili ať duchovně nebo světsky poškodit klášter a jeho statky.¹⁴⁶ Když v roce 1278 umírá při bitvě na Moravském poli Přemysl Otakar II., nový správce země Ota Braniborský zemi bezohledně plnil. Před jeho plněním musel na určitý čas prchnout i strahovský opat Siegfried spolu s bratry. Kvůli tomu byly například Tepelský a Chotěšovský klášter značně poškozeny. Následujícího roku byl zvolen pražským biskupem Tobiáš z Bechyně, jemuž Braniboři zabránili ve vstupu do katedrály svatého Víta, rozhodl se proto pobývat a sloužit své mše ve strahovském kostele.¹⁴⁷

Konec 13. století a začátek 14. století můžeme označit za období, které bylo slibné pro rozvíjející se kanonii, i přestože byla poškozena drancováním Branibory a žoldnéry Jindřicha Korutanského. V tomto období zastával post strahovského opata opat Gerard. Na lepší časy se začalo blýskat až v době, kdy Jan Lucemburský usedl na český trůn. Opatu Gerardovi se v průběhu let podařilo zrekonstruovat klášterní budovy a vrátit chrámu jeho původní zdobnost, která byla zničena v průběhu sporů o trůn mezi Rudolfem Habsburským a Jindřichem Korutanským.¹⁴⁸

V polovině 14. století strahovský stolec zastával opat Petr, který byl podporován Karlem IV., jenž nechal v roce 1343 přeměnit premonstrátský klášter v Litomyšli na nové biskupství. Papež Kliment VI. posléze učinil opata v Loukách Jana, který doposud zastával post kancléře v úřadu Karla IV., novým arcibiskupem nově vzniklého arcibiskupství. Když pak v roce 1348 Karel IV. založil univerzitu, všechny kláštery v zemi, i strahovský, jej podporovaly a přispívaly všemi prostředky, kterými mohli.¹⁴⁹

¹⁴⁶ ČERMÁK, D. E., *Premonstráti v Čechách a na Moravě*, s. 29-30.

¹⁴⁷ ŘÍHA, T., *Svatý Norbert a jeho dílo*, s. 199.

¹⁴⁸ ŘÍHA, T., *Svatý Norbert a jeho dílo*, s. 199.

¹⁴⁹ ČERMÁK, D. E., *Premonstráti v Čechách a na Moravě*, s. 39.

5.2 Od husitských válek po počátek třicetileté války

Husitské období znamenalo katastrofu jak pro Strahovský klášter, tak i pro ostatní kláštery na našem území. Při dobývání Hradčan byli husité odrazeni Pražany, přičemž důsledkem toho bylo to, že svůj hněv z předešlého neúspěchu obrátili na Strahov, který dobyli, vyplenili a 8. května roku 1420 zapálili. Při požáru bylo vše zničeno, spáleno, jak drahocenné listiny a spisy, tak i samotný klášter.¹⁵⁰ Opat Mikuláš, který v tuto dobu působil ve Strahovském klášteře, uprchl s několika spolubratry do vratislavského kláštera svatého Vincence, kde 15. prosince roku 1434 zemřel. Z této děsivé situace se kanonie vzpamatovávala velice pomalu. Jelikož klášter i kostel zůstaly opuštěny, jejich majetek se stal snadnou kořistí šlechty. Můžeme tedy říci, že Strahov po smrti opata Mikuláše zanikl.¹⁵¹

Po skoro 16 letech, které uplynuly od zběsilého řádění husitů ve Strahovském klášteře, se pomalu začali vracet premonstráti, kteří před mnoha lety utekli z důvodu drancování kláštera. Premonstráti byli nově pod ochranou papežského legáta biskupa Filiberta z Coutances, který působil v Praze.¹⁵² Pomalu vzkvétat začal klášter díky podpoře mladého krále Ladislava, který stvrdil listinou majetky Strahovského kláštera, a jednoho ze strahovských premonstrátů učinil svým správcem, stal se jím kněz Lukáš Hladka. Po smrti Ladislava jej v této funkci ponechal i jeho nástupce Jiří z Poděbrad. I opatu Janovi byl nakloněn český král Jiří z Poděbrad, od nějž získal potvrzení výsad pro strahovský klášter a pro hradištský klášter. Totéž potvrdil nový český král Vladislav, přičemž využíval strahovského opata Jana k vyřizování některých veřejných a důležitých záležitostí. Toto období využil opat Jan k zvelebení klášterních budov spolu s výstavbou zcela nového opatského obydlí, které můžeme z části vidět i dnes.¹⁵³ V následujícím období také nebyl strahovský klášter uchráněn před drancováním a zkázou. Roku 1486 byl chrám vypleněn

¹⁵⁰ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 77.

¹⁵¹ ŘÍHA, T., *Svatý Norbert a jeho dílo*, s. 201.

¹⁵² BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 77.

¹⁵³ ČERMÁK, D. E., *Premonstráti v Čechách a na Moravě*, s. 48-49.

kališníky a hrstka řeholníků, která zde byla, byla vyhnána. Další rána přišla v podobě přírodní katastrofy, kdy se 6. července roku 1492 přihnala silná bouře, jež srazila z rozpadajícího se kláštera věžičku se zvonem nad kaplí svaté Kateřiny.¹⁵⁴

Strahovský klášter premonstrátů byl jednou z nejbohatších církevních institucí předhusitského období. Jenže v průběhu husitských nepokojů strahovský klášter přišel o značnou část své pozemkové državy. V průběhu následujícího století se pokoušeli opati o restituce ztraceného majetku, bohužel bezúspěšně. Z tohoto důvodu se klášter topil v dluzích, z nichž se ho nepovedlo vysvobodit žádnému z opatů až do poloviny 16. století. Spolu s touto zoufalou situací souvisel i fakt, že počet řeholníků se rapidně snižoval. Ať už z důvodu nedostatku finančních prostředků či náboženské situace v Čechách, jelikož i na našem území se objevoval nástup luteránství. I tato příčina mohla být jedním z důvodů toho, že opat mohl žít jen jednoho či dva konventuály, jelikož nikdo další nebyl v klášteře. Můžeme tedy o tomto období říct, že Strahov, byť se nacházel v těsné blízkosti centra mocenského i náboženského dění, trpěl světskými vlivy mnohem více než jiné kláštery, které byly vzdálenější, například kláštery Teplá, Chotěšov či Doksany, které byly oproti Strahovu prosperujícími kláštery. Hlavním rysem Strahova v této době bylo bohužel to, že nedisponoval dostatkem výrazných osobností, které by mohly zastávat post opata. V minulosti jen malý počet strahovských opatů pocházel ze středu tohoto kláštera. Klášterní budovy byly těžko obyvatelné, majetek zastaven a malý počet řeholníků nestačil na vykonávání bohoslužeb. Proto následný příchod Jakuba ze Šternovic na Strahov odráží mnohé rysy té doby a symbolizuje i světskou vládu nad církví.¹⁵⁵

V tomto období zastával post opata Václav z Neudorfu. Při jeho panování na opatském stolci můžeme zaznamenat jednu zcela zásadní událost, kterou byla ta z roku 1541. V tomto roce v Praze vypukl velký požár, který zachvátil i zemské desky. Následkem toho se správa statků ocitla v chaotické situaci,

¹⁵⁴ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 77.

z tohoto důvodu byla velká část Strahovských statků odcizena. Další ranou byl mor, který na našem území vypukl a jemuž podlehl opat Václav. Následující opat Jan se snažil alespoň trochu obnovit klášterní budovy, aby měl na tyto nejnútnejší opravy finance, byl však nucen prodat některé strahovské pozemky.¹⁵⁶ Zbídačený stav strahovské kanonie dokončil světský kněz Jakub ze Šternovic, který byl roku 1560 arcivévodou Ferdinandem vnucen konventu za opata. Nový opat rázem zbylý klášterní majetek promrhal, jelikož žil hýřivý a prostopášný život, přičemž statky kláštera zastavoval a prodával. Strádající kanovníci postupně začali opouštět klášter.¹⁵⁷ Můžeme tedy říct, že období, v němž vládl Strahovský opat Jakub ze Šternovic, bylo symbolem jakési nejhlubší hospodářské krize strahovského kláštera.¹⁵⁸ V průběhu vlády opata Jakuba ze Šternovic nebyli kněží, kteří by sloužili mše ve strahovském chrámu, proto mladý kněz z tepelského kláštera Jan Lohela docházel v letech 1577-1578 každou neděli a svátek na Strahov, aby zde sloužil mši svatou. Tepelský opat se po své vizitaci na Strahově snažil domluvit Jakobovi, aby jej obrátil na správnou cestu, avšak bez výsledku.¹⁵⁹ Obrat k lepším časům nastal až s příchodem původně tepelského premonstráta Jana Lohela, který je považován za druhého zakladatele kanonie. Strahovským opatem byl zvolen v roce 1586. Samotný císař Rudolf II., který je často označován za ochránce církve a jejich služebníků, si nového opata brzy oblíbil. Tak jako císař, tak i jiní velmoži tíhli k Lohelovi, který díky svým patronům mohl začít strahovský klášter zvelebovat. Díky finančním prostředkům od Rudolfa II. mohl Lohela započít stavbu farního chrám sv. Rocha na Strahově. Dále také započal v roce 1588 s opravou klášterního chrámu a budov používaných k obydlí.¹⁶⁰

Díky listině vydané císařem Rudolfem II. roku 1589 připadly veškeré statky zaniklého želivského kláštera Strahovu, ovšem až v roce 1591 byly tyto statky

¹⁵⁵ PAŘEZ, J., *Jakub ze Šternovic, dosazený strahovský opat, a jeho hospodaření na Strahově (1560-1579)*, s. 47.

¹⁵⁶ ČERMÁK, D. E., *Premonstráti v Čechách a na Moravě*, s. 55.

¹⁵⁷ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 77.

¹⁵⁸ PAŘEZ, J., *Jakub ze Šternovic, dosazený strahovský opat, a jeho hospodaření na Strahově (1560-1579)*, s. 45.

¹⁵⁹ ČERMÁK, D. E., *Premonstráti v Čechách a na Moravě*, s. 57-59.

Želivského kláštera definitivně připojeny ke Strahovu. Želivské statky měly po fundaci sloužit k založení semináře. Do strahovského majetku připadla i fara v jihomoravských Mikulovicích, i když asi nejzajímavějším připojením byla jihlavská fara. Záhy po jejím převzetí se strahovští představení pokoušeli ve městě o nějakou činnost. Počátkem roku 1621 navštívil Jihlavu strahovský opat Kašpar Questenberk, aby zde započal rekatolizační opatření. Záhy se jihlavská fara stala jednou z nejdůležitějších klášterních far.¹⁶¹

Roku 1594 založil předchůdce opata Questenberka, opat Jan Lohela, strahovskou knihovnu a v roce 1598 dokázal vymoci exempci řádu z biskupské jurisdikce. Opat Lohela byl koncem července roku 1603 jmenován papežem Klementem VIII. titulárním biskupem sebastským s určením pro pražskou arcidiecézi. Papež Pavel V. jej poté jmenoval v roce 1612 koadjutorem arcibiskupa Karla z Lamberka, po jehož smrti se stal jeho nástupcem. Díky svým kontaktům, které opat Lohela měl, a zejména díky své pili projevující při prosazování církevních práv se mu podařilo pozvednout úroveň Strahovského kláštera. Janu Lohelovi Strahovský klášter vděčí za založení knihovny, kterou v dnešní době vnímáme jako neodmyslitelnou součást a nevyčíslitelné bohatství v České republice. Také můžeme říct, že představoval nesmiřitelného odpůrce protestantismu a přísného zastávce katolické reformace. Opat Jan Lohela zemřel v Praze 2. listopadu roku 1622 a dle svého přání byl pohřben v chrámu Nanebevzetí Panny Marie na Strahově. Zde mu nový opat Kašpar Questenberk dal roku 1626 zřídit na evangelní straně presbytář s nádherným památníkem, na němž jsou v rozsáhlém nápise vyčteny všechny jeho zásluhy.¹⁶²

¹⁶⁰ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 78.

¹⁶¹ KUCHAROVÁ, H., *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze. Alternativy univerzitního vzdělání v 17. a 18. století*, s. 21.

¹⁶² BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 78.

5.3 Od počátku třicetileté války po přerušení spojení s generálním opatstvím v Prémontré

Strahovská kanonie měla štěstí i na jeho nástupce, kterým se stala vynikající osobnost té doby. Kašpar Questenberk úzce spolupracoval se svým předchůdcem, po jehož nástupu na stolec svatého Vojtěcha a rezignaci na pozici rady císaře Ferdinanda I., byl zvolen za opata na Strahově. Před svým zvolením zastával pozice novicmistra, podpřevora a pak převora na Strahově. V roce 1614 jej předchodící opat Lohela jmenoval svým kancléřem a vizitátorem pro české provincie. Poklidnější panování však bylo přerušeno pražskou defenestrací v roce 1618, kdy byli vyhozeni Vilém Slavata, Jaroslav Bořita z Martinic a Filip Fabricio z oken místodržitelské kanceláře do Jeleního příkopu. Tento incident předznamenal počátek třicetileté války, která se na našem území rozhořela. Dále pak znamenal to, že Lohel, jezuité, opat Questenberk a opat Broumovského kláštera byli ze země vyhnáni. Questenberk spolu s Lohelem se odebrali do Vídně k císařskému dvoru, kde hájili katolická duchovní práva. V počátcích třicetileté války utrpěly největší ztráty strahovské statky v jižních Čechách. Až po bitvě na Bílé hoře se Lohel a Questenberk vrátili do Prahy a začali shromažďovat bratry, kteří v průběhu války opustili Strahovský klášter.¹⁶³ Po událostech na Bílé hoře požádal opat Questenberk císaře Ferdinanda II. o restituci bývalých řádových majetků v Milevsku a Želivi. Následkem toho byl Milevský klášter s panstvím přidělen ke Strahovskému klášteru díky dekretu od panovníka ze dne 5. listopadu roku 1622. Želivské dominium také přešlo do vlastnictví Strahova, a to dne 19. července roku 1623.¹⁶⁴

V roce 1622 založil nemocnici, která byla pro chudé, jak muže, tak i pro ženy, s kaplí svaté Alžběty, která stála mimo areál kláštera u Strahovské brány. Avšak zda špitál byl založen až opatem Questenberkem či za jeho předchůdce, není zcela jisté. Jelikož jediné, co můžeme říct s jistotou, je to, že 18. února roku 1610 vydal císař Rudolf II. listinu, kterou daroval Strahovskému klášteru dům,

¹⁶³ ČERMÁK, D. E., *Premonstráti v Čechách a na Moravě*, s. 67-68.

¹⁶⁴ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 79.

který se nacházel naproti klášteru na Pohořelci. O přestavbě či výstavbě se informace objevují až z roku 1622, kdy opat Kašpar Questenberk ve svém účetnictví uvádí, že za stavební práce vydal skoro šest tisíc tolarů, přičemž následující rok tyto náklady vzrostly skoro na trojnásobek.¹⁶⁵ V průběhu přestavby se opatovi Questenberkovi podařilo shromáždit za pomoci bratrů Gerharda (dvorní rada vojenský), Heřmana (dvorní rada) a Jana (dvorní kancléř), a dále také díky arcibiskupovi Janu Lohelovi částku dvacet osm tisíc tolarů, díky kterým mohla pokračovat přestavba. Tyto darované peníze následně stvrdil nadační listinou císař Ferdinand I.¹⁶⁶ Nadační listina, v níž se fundátoři zavazovali ke složení částky, se bohužel nedochovala ve strahovském archivu v originále, avšak v roce 2005 se podařilo ji získat od hornorakouského zemského archivu výměnou za jiné publikace. Na pergamenu jsou přivěšeny dvě pečeti s papírovou krytkou: opatská a konventní. Nemocnice v roce 1664 musela i přes veškeré náklady spojené s jejím vybudováním ustoupit výstavbě pražského opevnění. Po jejím zbourání byla přesunuta do dnešní polohy na Pohořelci. Špitál byl zrušen až roku 1786 Josefem II., avšak kanonie jej získala nazpět (1811–1942), aby jí byla následně definitivně odebrána správa této nemocnice.

167

V Sasku byla situace obdobná jako v českých zemích. Šířící se reformace měla dopad i na magdeburský premonstrátský klášter, který se počátkem 17. století stal protestantským. Z tohoto důvodu se některé řádové domy snažily přenést světcovy ostatky na bezpečnější místo. Překvapivě protestanští představitelé z nějakého důvodu lpěli na ostatcích svatého Norberta a nechtěli je nikomu vydat. K přenesení ostatků proto strahovský opat Kašpar Questenberk využil přítomnosti armády císaře Ferdinanda II., která se nacházela před branami Magdeburku, aby získal od městského luteránského senátu svolení pro vyzvednutí a odvezení ostatků svatého Norberta.¹⁶⁸ Toto vše mělo za následek to, že dne 3. prosince roku 1626 byly ostatky svatého Norberta slavnostně

¹⁶⁵ PAŘEZ, J., *Nadační listina strahovského špitálu z roku 1625.*, s. 122.

¹⁶⁶ ČEMÁK, D. E., *Premonstráti v Čechách a na Moravě*, s. 70.

¹⁶⁷ PAŘEZ, J., *Nadační listina strahovského špitálu z roku 1625.*, s. 122.

vyzvednuty z magdeburského kláštera a druhý den se vydal celý průvod hodnostářů na cestu do Čech. Po cestě byly ostatky prozatímně uloženy 11. prosince u sester premonstrátek v Doksech.¹⁶⁹

Slavnostní přenesení světcových ostatků z Doksan do Prahy se uskutečnilo 2. května roku 1627. Od městských hradeb se k průvodu připojil i arcibiskup Arnošt, hrabě z Harrachu, spolu s šestnácti premonstrátskými opaty a probošty. Pražský arcibiskup v průběhu průvodu prohlásil svatého Norberta za patrona českých zemí.¹⁷⁰ Za zvuku zvonů a zpěvu kněží i lidu byly světcovy ostatky nesený nejprve do Týnského chrámu, kde byly přes noc vystaveny pro nespočet poutníků. Následujícího dne bylo tělo uloženo v klášterním kostele Nanebevzetí Panny Marie na Strahově. Původní místo uložení světcova těla bylo uprostřed hlavní lodi kostela ve vestavěné kapli. Až roku 1873 byly ostatky uloženy na dnešní místo v kapli svaté Voršily. Opatu Questenberkovi se dále podařilo vymoci si na papeži Urbanu VIII. bulu, která zakazovala jakékoli rozdělení těla svatého Norberta na části. Existují však jen dvě výjimky. Jedna částička ze světcova těla se nachází v Antverpách a druhá v Želivi.¹⁷¹

Krátce po přenesení světcových ostatků se opětovně v Čechách rozhořela třicetiletá válka. Jednalo se o konflikt kurfiřta Saského, který v roce 1631 obsadil Prahu a zavedl protestantské náboženství po celé zemi české. Z tohoto důvodu se opat Questenberk rozhodl s bratry opustit Strahov a ukrýt se ve Vídni. Následujícího roku se vrátil zpět do Prahy, kde našel klášterní budovu jako částečnou zříceninu. Proto se rozhodl opětovně klášter opravit, některé z těchto oprav můžeme vidět ještě dnes. Dále pak rozšiřoval Strahovskou knihovnu a nechal založit farní knihovnu v Jihlavě.¹⁷²

Pokud se vrátíme zpět k působení strahovského opata Questenberka v rámci vzdělávání mládeže, zjistíme, že roku 1628 získal Strahovský klášter díky

¹⁶⁸ DAUZET, D.-M., *Krátký životopis sv. Norberta*, s. 125.

¹⁶⁹ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 79.

¹⁷⁰ DAUZET, D.-M., *Krátký životopis sv. Norberta*, s. 126.

¹⁷¹ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 79-80.

¹⁷² ČEMÁK, D. E., *Premonstráti v Čechách a na Moravě*, s. 73-74.

pomoci kardinála Harracha opět správu nad farou svatého Mikuláše na Starém Městě. Questenberk pověřil jednoho kněze ze svého kláštera a zřídil následujícího roku semináře pro řádový dorost. Avšak tato situace netrvala dlouho. Roku 1635 císař Ferdinand III. uvedl k svatému Mikuláši montseratské benedikty. Opat Questenberk této situaci nemohl nikterak zabránit.¹⁷³ Dne 8. června roku 1635 byla podepsána smlouva se zástupci Strahovského kláštera, díky níž strahovští premonstráti předali kostel a faru svatého Mikuláše benediktinům z kláštera Na Slovanech. Jako náhradu dostali kostel svatého Benedikta na Starém Městě. Původně tento kostel využíval řád Německých rytířů jako své komendo. Strahovský opat Questenberk s celou touto výměnou zcela nesouhlasil, byl si vědom toho, že předává zrekonstruovanou a dotovanou faru a získává značně zanedbaný kostel. Snažil se proto dojednat s Ferdinandem III. lepší podmínky pro premonstrátský řád, např. získání všech práv na kostelík svatého Benedikta.¹⁷⁴ Stavba Norbertina započala roku 1637, avšak potvrzení od papeže Urbana VIII. k založení koleje pro filozofické a teologické vzdělávání alumnů přišla až koncem července roku 1639. K vystavení zakládací listiny Norbertina došlo až o rok později, tedy 24. září roku 1640.¹⁷⁵ Definitivní zrušení koleje přišlo až s reformami Josefa II. v roce 1758. Norbertinská kolej se nacházela v prostoru dnešního obchodního domu Kotva, definitivně byla zbourána spolu s kostelem roku 1928.¹⁷⁶

V roce 1639 byl znovu opat Questenberk nucen prchnout do Vídně a řeholníci do moravských a rakouských kanonií. Vrátili se zpět na Strahov následujícího roku, kdy opat Questenberk zemřel. Jeho nástupcem se stal opat Kryšpín Fuck, který se zasloužil o splavnění Vltavy tím, že u Hradišťka nechal odstranit z řečiště kus vyčnívající skály. Jeho zásluhy ocenil sám císař Ferdinand III., který jej nobilitoval a věnoval mu predikát „z Hradiště“. V roce 1644 se stal sufragánem arcibiskupa Harracha a v roce 1647 jej na Strahově

¹⁷³ ČEMÁK, D. E., *Premonstráti v Čechách a na Moravě*, s. 72.

¹⁷⁴ KUCHAROVÁ, H., *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze (1637-1785)*, s. 22.

¹⁷⁵ ČEMÁK, D. E., *Premonstráti v Čechách a na Moravě*, s. 78.

¹⁷⁶ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 80.

pocitil svou návštěvou císař Ferdinand III.¹⁷⁷ Ani za jeho panování nebyl Strahovský klášter ušetřen válečného konfliktu. V letech 1648 až 1649 byl Strahovský klášter vypleněn Švédy, kteří si odvezli část knihovny, přičemž výběr knih řídili jejich vojenští duchovní. Dodnes některé ukradené knihy můžeme nalézt v knižních fondech ve Stockholmu a v Upsale. Dále Švédové odcizili i stříbrné sochy, bohoslužebné náčiní i trn z Kristovy koruny. Opat Fuck přečkal toto období ve Schläglu a vrátil se zpět až roku 1649. Opat Kryšpín Fuck umírá 3. srpna roku 1653.¹⁷⁸ Právě zde můžeme říct, že navzdory svému nepříznivému osudu a okolnostem byla vždy strahovská kanonie díky mimořádným schopnostem a úsilí opatů Lohela, Questenberka a Fucka povznesena z trosek a bídy ke slávě a vznešenosti.¹⁷⁹

V letech 1656 až 1658 byl strahovským opatem Bernard Sutor, který před opatským postem byl farářem u svatého Jakuba v Jihlavě. I přes jeho krátké opatské období se zasloužil o založení arcibiskupské knihtiskárny při Norbertinské koleji. Díky nově vzniklé knihtiskárně vyšlo mnoho tisků pro účely Strahovského konventu. Po smrti opata Bernarda Sutora byl jednohlasně zvolen 11. listopadu roku 1658 za strahovského opata Vincenc Makarius Frank. Při této příležitosti se poprvé volba opata uskutečnila v přítomnosti císařské komise. Mezi členy komise patřili: nejvyšší zemský sudí, předseda komory české, král apelační rady. Ze strany premonstrátského řádu zde zasedali opat Želivský, probošt Doksanský a dva profesoři Strahovského kláštera. Před získáním tohoto postu působil jako duchovní rádce knížete Kristiana Viléma z Brandenburku.¹⁸⁰ Roku 1665 opat Frank započal stavbu nové knihovny, pro kterou dal opat Hirnheim roku 1671 vystavět nový sál, tzv. teologický. Teologický sál je dílem Jana Dominika Orsiho. Dále pak opat Jeroným nechal postavit kostel svatého Norberta při Norbertinské koleji na místě starého a nevyhovujícího kostela svatého Benedikta. Opat Hohmann, který byl jeho nástupcem, posléze zahájil

¹⁷⁷ ŘÍHA, T., *Svatý Norbert a jeho dílo*, s. 206.

¹⁷⁸ ČEMÁK, D. E., *Premonstráti v Čechách a na Moravě*, s. 80-83.

¹⁷⁹ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 81.

¹⁸⁰ ČEMÁK, D. E., *Premonstráti v Čechách a na Moravě*, s. 84-85.

novou výstavbu barokního konventu a v roce 1688 zavedl užívání almuce jako kanovnického odznaku.¹⁸¹

V roce 1690 byl zvolen novým opatem Vít Seipel, který zřídil letní i zimní reflektář. V roce 1701 se stal sufragánem arcibiskupa Breunera, dále získal od knížat z Dietrichsteinu budovy bývalého kláštera v Kounicích, kde v letech 1698–1909 vykonávali služby Boží premonstráti ze Strahova. Dále opat Seipel nechal roku 1708 postavit na pražský most sochu svatého Norberta a v roce 1709 dal vystavět zámeček na Hradištku. Počátkem března roku 1711 strahovský opat Seipel zemřel.¹⁸²

Po smrti opata Speila byl zvolen novým strahovským opatem Marian Hermann. Na strahovský stolec usedal v dosti nepříjemné situaci, jelikož Strahovská kanonie byla značně zatížena dluhy, s nimiž se v průběhu své vlády musel vypořádat. Snad mu k tomu pomohla i přízeň samotného císaře Karla VI. Habsburského, kterému svým hlasem pomohl stvrdit v českých zemích tzv. pragmatickou sankci, která jeho dětem zaručovala dědičné následnictví. Přízeň habsburského rodu v tento čas nám může také naznačovat i osobní návštěva císařovy manželky Alžběty Kristiny v roce 1721, samotný císař navštívil Strahov o dva roky později při příležitosti své korunovace v Praze. Další známky císařovy přízně nám dokládají udělené výsady a privilegia z roku 1731, která stvrzovala statky Strahovského kláštera. Téhož roku se opatu Marianovi dostalo pocty od císaře, aby v kooperaci s litoměřickým biskupem Adamem urovnali spory, které měl Břevnovský opat Ottomar se svými podřízenými kláštéry. Díky svým vizitacím, které společně opat Marian a litoměřický biskup podnikli, se jim podařilo vzniklý spor napravit.¹⁸³

Opat Marian zemřel v říjnu roku 1741, následujícím opatem se stal Gabriel Václav Kaspar. Již samotná volba nového opata probíhala na počátku dalších vojenských nepokojů, a to tzv. slezské války. Můžeme říct, že celé jeho přes

¹⁸¹ ŘÍHA, T., *Svatý Norbert a jeho dílo*, s. 207.

¹⁸² BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 81.

¹⁸³ ČEMÁK, D. E., *Premonstráti v Čechách a na Moravě*, s. 103-105.

dvacet let trvající panování se neslo v duchu válek, které značně svazovaly aktivity Strahovského kláštera. V roce 1742 byl klášter opět terčem vojenských střetů. Při francouzském ostřelování Prahy byl těžce poškozen chrám i budovy kláštera.¹⁸⁴ Proto se opat Kaspar rozhodl ukrýt do bezpečí to, co bylo ve Strahovském klášteře nejcennější, tj. ostatky svatého Norberta. Jako vhodný úkryt světcových ostatků vybral starou knihovni síň, kde ostatky nechal zazdíť.¹⁸⁵ Klášter nebyl ušetřen ani rabování francouzských, bavorských či pruských vojsk. Opat Kaspar toto období přečkal spolu s konventem v Milevsku. Koncem roku se francouzská vojska stáhla a Prahu již v tuto chvíli nikdo neohrožoval, proto se opat Kaspar vrátil zpět na Strahov, aby mohl začít s opravami kláštera. Tato situace přiměla Marii Terezii, která kanonii navštívila 29. dubna roku 1743, aby vzala Strahovský klášter pod svou ochranu a potvrdila všechny jeho statky a privilegia. Avšak relativní klid netrval moc dlouho, jelikož již následujícího roku vypukla tzv. druhá slezská válka, kdy Prusové koncem srpna oblehli Prahu a bombardovali ji. Strahovský klášter sice nebyl poničen bombardováním, ale byl zatížen dalšími daněmi. Další ohrožení kláštera, s nímž se musel opat Kaspar vyrovnávat, byla tzv. sedmiletá válka, která započala v roce 1756. Poté co Bedřich II. vrazil do Čech, se opat Kaspar se rozhodl odjet do Schläglu v horním Rakousku. Při svém odjezdu ze Strahovského kláštera s sebou raději opat Kaspar vzal i ostatky svatého Norberta, některé cennosti i archiválie. Na Strahov se vrátil na konci listopadu roku 1757.¹⁸⁶

5.4 Od přerušení spojení s generálním opatstvím v Prémontré po současnost

Nástupce opata Kaspara, opat František Michal Daller, se v letech 1764–1777 při svém opatském působení snažil obnovit celý Strahovský klášter, což se mu do jisté míry povedlo. Avšak ke sklonku jeho panování přišel největší zásah pro premonstrátský řád, 14. března roku 1772 na příkaz císaře Josefa II.

¹⁸⁴ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 81.

¹⁸⁵ ČEMÁK, D. E., *Premonstráti v Čechách a na Moravě*, s. 108.

¹⁸⁶ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 81.

spojení mezi jednotlivými kláštery premonstrátského řádu s generálním opatstvím v Prémontré skončilo. Od této chvíle již jednotlivá opatství na sobě nebyla závislá a zodpovídala pouze za své svěřené statky. Toto nařízení se týkalo pouze opatství, která spadala pod správu císaře Josefa II.¹⁸⁷ O vzkvétající tendenci strahovské kanonie svědčí i počet řeholníků, jenž v roce 1781 vzrostl na přibližně sto kanovníků. V roce 1785 však Josef II. snížil počet přítomných kanovníků ze 48 na 18. O dva roky později navštívil Strahov Wolfgang Amadeus Mozart, který si zde na chrámových varhanách zahrál několik improvizací. I přes vzkvétající stav strahovské kanonie nastala doba, kdy premonstrátský řád na Strahově zažil největší ránu v tomto období. Veškeré snahy opata Václava Josefa Mayera, který se ze všech sil snažil rozvíjet Strahovskou kanonii, přišel spolu s reformami Josefa II. konec všech jeho aktivit. V roce 1783 Josef II. zcela zastavil výuku v Norbertinu. Následujícího roku zrušil v areálu kláštera kostel svatého Rocha. O rok později zrušil kolej Norbertinum úplně, a nakonec roku 1787 zcela zrušil špitál svaté Alžběty.¹⁸⁸

S příchodem vlády nového císaře Leopolda II. bylo koncem července roku 1790 opětovně povoleno klášterům obnovit svá domácí studia. Když se v roce 1789 na francouzském území rozhořela francouzská revoluce, někteří řeholníci z generálního opatství v Prémontré se uchýlili do bezpečí Strahovského kláštera. I přes všechny tyto nesnáze, které premonstrátský řád v tomto období musel řešit, se podařilo opatu Mayerovi vybudovat jednu vzácnou věc, která se i v současné době těší přízni stovkám tisíc návštěvníků ročně. Jedná se o novou knihovniční síň, její stavbu započal roku 1782, jelikož množství knih, které se v té době na Strahově nacházelo, nemělo patřičné místo k uložení.¹⁸⁹ V této době se rušil klášter v Louce u Znojma, od kterého strahovský opat Mayer odkoupil skvostné regály knihovny, pro které dal ve svém klášteři přestavět nové křídlo, tzv. filozofický sál, a repliku nástrojných fresky vytvořil na Strahově malíř Franz Anton

¹⁸⁷ ČEMÁK, D. E., *Premonstráti v Čechách a na Moravě*, s. 114.

¹⁸⁸ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 82.

¹⁸⁹ ČEMÁK, D. E., *Premonstráti v Čechách a na Moravě*, s. 118.

Maulbertschu roku 1794. Mimo jiné opat Mayer nakoupil ještě další knihovní fondy, sbírky nerostů, vycpanin apod.¹⁹⁰

Hned z počátku svého opatování nechal opat Milo Jan Grün obnovit domácí studia na Strahově. Veskrze můžeme říct, že po celou dobu zastávání úřadu opata se Grün snažil o získání vysoké úrovně vzdělanosti svých bratrů i široké veřejnosti. Roku 1807 se mu podařilo obnovit gymnázium v Žatci, kde se vyučujícími stali právě strahovští řeholníci. O dva roky později se stal opat Grün direktorem filozofických studií na Pražské univerzitě. V roce 1809 díky přízni císaře obdržel rytířský řád svatého Leopolda. V roce 1810 bylo z důvodů válečných výdajů vzniklých válkou mezi Rakouskem a Francií odebráno Strahovskému klášteru množství stříbra, a to i z hrobu svatého Norberta, jehož ostatky byly přeneseny 5. června roku 1811 na hlavní oltář. Následujícího roku dne 17. června navštívil Strahov císař František I. spolu se svou dcerou Marií Louisou, která byla francouzskou císařovnou.

Na počátku panování strahovského opata Jeronýma Josefa Zeidlera nastala zásadní událost pro celý premonstrátský řád. Poslední generální opat v Prémontré Jean Baptiste L'Ecuy, který zemřel koncem dubna roku 1834 v Paříži jako kanovník katedrály Notre Dame, odkázal ve své závěti vedle pektorálu, prstenu a jiných věcí i své srdce, které posléze bylo uloženo pod tumbou svatého Norberta. Tak jako jeho předchůdce opat Grün se i Zeidler stal roku 1839 direktorem filozofických studií na Pražské univerzitě a čestným doktorem fakulty filozofické. V roce 1844 byl zvolen rektorem na Pražské univerzitě, přičemž tento post ještě třikrát po sobě obhájil. Za jeho působení na Strahově se značně rozrostla knihovna. Když se v roce 1863 stal poslancem českého sněmu a zároveň i římským radou ve Vídni, ohodnotil jej císař František Josef I. řádem Železné koruny II. třídy a zároveň jej povýšil do stavu svobodných pánů.¹⁹¹

V průběhu národního obrození hrál Strahovský klášter významnou roli také díky působení knihovníka, kterým byl nadšený vzdělanec Bohumír Dlabač.

¹⁹⁰ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 82.

Dalším velkým vlastencem byl také strahovský opat Matěj Jan Zavoral, který od roku 1920 zasedal jako senátor v Národním shromáždění. V období Protektorátu Čechy a Morava si byl opat Zavoral vědom toho, že Strahovskému klášteru hrozí nebezpečí ze strany nacistických okupantů. Proto požádal o koadjutora, kterým byl pomocný opat, kterému postupně předával své pravomoci. Tímto koadjutorem se stal Bohuslav Stanislav Jarolímek, který se po Zavoralově smrti v roce 1942 stal opatem Strahovského kláštera a taktéž i generálním vikářem premonstrátského řádu. V průběhu druhé světové války řeholníci ve Strahovském klášteře živořili a přežívali všelijak, asi tak jako všude na našem území. Po skončení druhé světové války byl opat Jarolímek zcela zahlcen prací, jelikož bylo zapotřebí odstranit válečné škody na Strahovském klášteře. Dále bylo zapotřebí převzít správu kláštera v Teplé a obsadit fary v pohraničí, které byly opuštěné po odsunu německých premonstrátů. Opat si byl velice dobře vědom nebezpečí, které pro církev znamenalo poválečné posilování komunistické moci. Jelikož chtěl své spolubratry varovat před naivními iluzemi o komunismu, studoval v originále Leninova i Stalinova díla.¹⁹² V průběhu vlády komunistů na našem území začalo plošné rušení klášterů, které pro Strahovský klášter znamenalo skoro smrtelnou ránu. Největší akce spojená s rušením klášterů probíhala roku 1950. Tehdejší strahovský opat Jarolímek, který byl nositelem Československého válečného kříže, byl zatčen a v inscenovaném procesu odsouzen ke dvaceti letům vězení. Po smrti opata Jarolímka byli řeholníci vyhnáni z kláštera a veškerý majetek byl zkonfiskován. Areál kláštera byl předán ministerstvu školství, které v něm v letech 1950–1953 provádělo stavební úpravy tak, aby jej posléze mohlo používat jako Památník národního písemnictví, který slavnostně otevřeli 8. května roku 1953. Zásadou toho, že zde byla zřízena tato instituce, se zachránila alespoň knihovna, jelikož archiv, obrazárna i jiné cennosti byly rozvezeny různě po republice či zcela zničeny.¹⁹³

¹⁹¹ ČEMÁK, D. E., *Premonstráti v Čechách a na Moravě*, s. 120-126.

¹⁹² JEŽKOVÁ, A., *Tichá srdce: kláštery a jejich lidé*, s. 170-172.

¹⁹³ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 83.

Premonstráti se do Strahovského kláštera vrátili až v roce 1990 v čele se svým opatem Pojezdným, který byl benedikován kardinálem Tomáškem 30. listopadu roku 1987. V rámci restituce se jim podařilo získat zpět vzácnou knihovnu, která má přes sto padesát tisíc svazků. Jeden z nejstarších rukopisů, který můžeme v současné knihovně nalézt, je tzv. Strahovský evangeliář, jenž je datován do roku 860. Dále došlo také k navrácení budov kláštera a obrazové sbírky s více než tisíci díly. Dne 6. listopadu roku 1991 povýšil papež Jan Pavel II. svým breve opatský chrám Nanebevzetí Panny Marie na *basilicu minor*, což bylo slavnostně vyhlášeno 2. února roku 1992.¹⁹⁴

¹⁹⁴ BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve*, s. 84.

6 ZÁVĚR

Závěr práce je věnován stručnému shrnutí obsahu diplomové práce a vyhodnocení předložených poznatků, informací a zjištění, které jsem v průběhu bádání zkoumala. Cílem práce byla prezentace vývoje a přínosu premonstrátského řádu s důrazem na české země. K bližšímu představení působení řádu premonstrátů byl zvolen Strahovský klášter, který představuje optimální propojení církevních a kulturně-vzdělávacích aktivit.

První oddíl své práce jsem věnovala životu svatého Norberta, jelikož to byl právě on, kdo v oblasti Prémontré založil zcela nový klášter pro své duchovní bratry, následně vyjednal uznání papeže Honorio II., který vydal 19. května roku 1126 bulu, díky níž vzniká Premonstrátský řád. Dále pak zde poukazuji i na to, jak neobyčejně nadaný diplomat svatý Norbert byl, jelikož se mu několikrát povedlo naklonit si císaře na svou stranu či usmířit znepřátelená města. Následně jsem se pokusila shrnout hlavní milníky v dějinách řádu po smrti svatého Norberta. Zde je zcela zásadní fakt, že od smrti svatého Norberta v podstatě nebylo období, které by bylo pro řád relativně klidné. Ať už se jednalo o ničivé husitství v 15. století či následné reformace, které zcela zrušily některé premonstrátské kláštery. S počátkem novověku také nepřišlo období, které by přálo prosperitě a samostatnosti řádu, ta přišla až v polovině 18. století. Avšak záhy nastoupili Habsburkové k moci a nastala nová sekularizace v zemích habsburské monarchie, konkrétně za vlády Josefa II., který zrušil spojení jednotlivých klášterů s generálním opatstvím v Prémontré, následkem čehož vznikla samostatná rakouská kongregace.

Ve druhé kapitole jsem se snažila o vysvětlení jednotlivých monastických způsobů života, z nichž svatý Norbert při hledání ideálního způsobu řeholního života pravděpodobně vycházel. Jednalo se o eremitství, se kterým se svatý Norbert setkal prostřednictvím poustevníka Ludolfa, jenž žil v poustevně u Bedburgu. V průběhu 11. století byl reprezentován v západních zemích skrze řeholi Benedikta z Nursie způsob života, který představoval ideální model mnišství, formu zbožného života v chudobě, poslušnosti a celibátu v místech odlehlých od světských center. Můžeme zde říci, že řehole svatého Benedikta

tvořila základ pro jednotné mnišství. Obdobné spojení eremitoria, potulného kazatelství a tradičního řádu nám předkládá i svatý Norbert. Jeho odvrácení jej přivedlo k ideálu *vita evangelica* a *vita apostolica*. V době po založení prvního premonstrátského kláštera v Prémontré spojil eremitský život s kanovníckým způsobem života. Právě v propojení těchto dvou způsobů života vznikl zcela nový řád opírající se o řeholi svatého Augustina. V samotném formování řádu došel svatý Norbert k přesvědčení, že pro ideální životní model je důležité propojení *vita communio* a *vita activa* jakožto propojení monastických forem života a zároveň aktivního způsobu života s kázáním a pastoračí. Propojil život kontemplativní s životem aktivním, jehož podstatnou částí je apoštolát, hlásání a šíření křesťanské víry. U premonstrátského řádu se poprvé v historii setkáváme s myšlenkou III. řádu, tedy laiků žijících dle řádové spirituality mimo klášter. Následně se svatému Norbertovi podařilo vytvořit zcela nový koncept pojetí řeholního společenství v podobě tzv. *vita mixta*, tedy život smíšený, který se stal hlavní charakteristikou premonstrátské spirituality.

V následující kapitole jsem se snažila přiblížit aspekty příchodu premonstrátského řádu na naše území, přičemž jsem zde poukázala i na vznik dalších premonstrátských klášterů, které se postupem století v českých zemích zakládaly. V této kapitole jsem poukazovala na jednotlivé momenty, během nichž se někteří opati pravděpodobně těšili přízni vládnoucí třídy, jelikož již z počátku byly některé premonstrátské kláštery zakládány na místech, kde původním osazenstvem byli např. benediktini. Nebo také v případě Strahova byli jeho opati přímo pověřováni neodkladným posláním buď z rukou císaře či papeže. Jako příklad uveďme dvojpapežství z roku 1378, kdy se opatství v Prémontré přiklánělo k podpoře Klimenta VIII., avšak členové řádu v rámci českého království byli nakloněni jeho protivníkovi Urbanu VI. Z tohoto důvodu nechal papež Urban VI. svolat skrze strahovského opata generální kapitolu pro království české, uherské, polské a vévodství bavorské a rakouské, markrabství braniborské a další sousední země, aby se zde projednala volba nových vizitátorů, kteří měli dohlížet na území, která původně spravovali schismatictí opati.

Ve čtvrté kapitole se věnuji komplexnímu přehledu historických událostí Strahovského kláštera, které dokládají přínos premonstrátského společenství v kulturně-historických okolnostech ve spojitosti s přínosem jednotlivých opatů daného období. Kapitulu jsem rozdělila do čtyř podkapitol pro přehlednější orientaci v časové lince. První podkapitola zahrnuje období od vzniku Strahovské kanonie po husitské války. Strahovský klášter byl založen na popud olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka, který zažádal generální opatství v Prémontré, aby vyslal premonstráty do Čech. Samotné počátky premonstrátského řádu na našem území jsou spojovány s výchovou mládeže. Premonstrátský řád se snažil být v tomto směru na stejné úrovni, jako byli např. benediktini. V tomto raném období, kdy premonstrátský řád působil na našem území, můžeme také vyzvednout zastávání významné funkce v duchovní sféře, a to např. pozici olomouckého biskupa. Mezi olomoucké biskupy z řad premonstrátů patřili např. Jindřich Zdík, Jan a Dětleb. Koncem 13. století působil jako strahovský opat Siegfried, který díky přízni českého krále získal v roce 1271 duchovní správu v oblasti města Žatce, kterou ve své správě mají premonstráti dodnes. V polovině 14. století spravoval strahovské opatství opat Petr, který byl podporován Karlem IV., jenž nechal v roce 1343 přeměnit premonstrátský klášter v Litomyšli na nové biskupství.

Ve druhé podkapitole jsem se věnovala období od husitských válek po počátek třicetileté války. Průběh husitských nepokojů zasáhl strahovskou kanonii zcela ničivým způsobem. Můžeme říci, že se z této situace vzpamatovávala velice pomalu. Relativně lepší období přišlo až s vládou mladého krále Ladislava, který stvrdil listinou majetky Strahovského kláštera a jednoho ze strahovských premonstrátů učinil svým správcem, kterým byl kněz Lukáš Hladka. Koncem 16. století nastal obrat k lepším časům právě ve chvíli, kdy do čela strahovské kanonie usedá Jan Lohel. Císař Rudolf II. i někteří velmoži tíhli k Lohelovi, který díky svým patronům mohl začít Strahovský klášter zvelebovat. Díky finančním prostředkům od Rudolfa II. mohl Lohela započít stavbu farního chrámu sv. Rocha na Strahově. Dále také započal v roce 1588 s opravou klášterního chrámu a budov používaných k obydlí a také položil základ pro strahovskou knihovnu, kterou v dnešní době vnímáme jako neodmyslitelnou

součást Strahova a nevyčísitelné kulturní bohatství v České republice. Jan Lohela byl koncem července roku 1603 jmenován papežem Klementem VIII. titulárním biskupem sebastským, s určením pro pražskou arcidiecézi. Papež Pavel V. jej poté jmenoval v roce 1612 koadjutorem arcibiskupa Karla z Lamberka, po jehož smrti se stal jeho nástupcem.

V následující podkapitole jsem se zaměřila na období od počátků třicetileté války po přerušení spojení s generálním opatstvím v Prémontré. Mezi hlavní milníky, které můžeme považovat za přínos pro společnost, zde můžeme zařadit založení nemocnice, která byla pro chudé, jak muže, tak i pro ženy, a založení kaple svaté Alžběty, která stála mimo areál kláštera u Strahovské brány. Nemocnice v roce 1664 musela ustoupit výstavbě pražského opevnění. Po jejím zbourání byla přesunuta do dnešní polohy na Pohořelci. Další milník nastal v roce 1627, kdy byly přeneseny ostatky svatého Norberta z Magdeburku na Strahov. Při této příležitosti pražský arcibiskup Harrach jmenoval svatého Norberta spolu patronem českých zemí. Strahovskému opatovi Questenberkovi se následně podařilo vymoci si u papeže Urbana VIII. bulu, která zakazovala jakékoli rozdělení těla svatého Norberta na části. V tomto období nesmíme opomenout zmínit i založení premonstrátské koleje Norbertinum. Stavba Norbertina započala roku 1637, avšak potvrzení od papeže Urbana VIII. k založení koleje pro filozofické a teologické vzdělávání alumnů přišla až koncem července roku 1639. Definitivní zrušení koleje přišlo až s reformami Josefa II. v roce 1758. Norbertinská kolej se nacházela v prostoru dnešního obchodního domu Kotva, definitivně byla zbourána spolu s kostelem roku 1928. V letech 1656 až 1658 byl strahovský opatem Bernard Sutor. I přes jeho krátké opatské období se zasloužil o založení arcibiskupské knihtiskárny při Norbertinské koleji. Díky nově vzniklé knihtiskárně vyšlo mnoho tisků pro účely Strahovského konventu. Roku 1665 opat Frank započal budovat novou knihovnu, pro kterou dal opat Hirnheim roku 1671 vystavět nový sál, tzv. teologický.

V poslední podkapitole jsem se věnovala období po přerušení spojení s generálním opatstvím v Prémontré po současnost. Strahovský opat František

Michal Daller se v letech 1764–1777 při svém opatském působení snažil obnovit celý Strahovský klášter, což se mu do jisté míry povedlo. Roku 1772 vlivem příkazu císaře Josefa II. bylo zrušeno spojení mezi jednotlivými kláštery premonstrátského řádu s generálním opatstvím v Prémontré. V roce 1783 Josef II. zcela zastavil výuku v Norbertinu. Následujícího roku zrušil v areálu kláštera kostel svatého Rocha. O rok později zrušil kolej Norbertinum úplně, a nakonec roku 1787 zcela zrušil špitál svaté Alžběty. I přes těžkosti, které v tomto období premonstrátský řád prožíval, se opatovi Mayerovi podařilo vybudovat vzácnou věc, která se i v současné době těší přízni stovkám tisíc návštěvníků ročně. Jedná se o novou knihovni síň, jejíž stavbu započal v roce 1782. Po skončení druhé světové války se snažil opat Jarolímek započít s opravami škod způsobenými válkou. Také se snažil o to, aby se převzala správa kláštera v Teplé a obsadily se fary v pohraničí. V průběhu vlády komunistů na našem území začalo plošné rušení klášterů, které pro Strahovský klášter znamenalo skoro smrtelnou ránu. Největší akce spojená s rušením klášterů probíhala roku 1950. Tehdejší strahovský opat Jarolímek byl zatčen a v inscenovaném procesu odsouzen ke dvaceti letům vězení. Následně byl klášter zkonfiskován a byl v něm zřízen Národní památník písemnictví. Premonstráti se do Strahovského kláštera vrátili až v roce 1990 v čele se svým opatem Pojezdným.

Přínos práce spatřuji v objasnění pohnutek, které vedly svatého Norberta k založení zcela nového řádu. A také poukázání na činnosti vybraných strahovských opatů zasazené do historického kontextu dané doby. I přesto jsem si vědoma toho, že se mi nepodařilo zcela naplnit cíl své práce ohledně bližšího poukázání na činnost III. Řádu. Limitovaná jsem zde byla hlavně velkým časovým rozsahem sledovaného období (od středověku po současnost) a doporučeným rozsahem diplomové práce.

7 SEZNAM POUŽITÝ PRAMENŮ A LITERATURY A PRAMENŮ

ARDURA, B., DOLISTA, K. *Premonstratensians in Bohemia, Moravia and Slovakia*. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-768-0.

BLÁHOVÁ, M., FROLÍK, J., PROFANTOVÁ, N., *Velké dějiny zemí Koruny české 1. Do roku 1197*. Litomyšl: Paseka, 1999. ISBN 978-80-7185-835-515.

BUBEN, M. M., *Encyklopedie řádů a kongregací a řeholních společností katolické církve, II. díl, I. svazek*. Praha: Libri, 2003. ISBN 80-7277-086-1.

ČEMÁK, D. E., *Premonstráti v Čechách a na Moravě*. Praha: Strahovská kanonie, 1877.

DAUZET, D.-M., *Krátký životopis sv. Norberta*. Doksany: 2014. ISBN 978-80-260-6658-3.

DOLISTA, K., *Premonstrátský řád a velké západní schizma*. In: *Acta universitatis carolinae-Historia universitatis carolinae pragensis* 31 (1991), č. 1, s. 63-71.

DRŠKA, V., SUCHÁNEK, D., *Církevní dějiny: Antika a středověk*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-3719-5.

HANDGRÄTINGER, T., *Setkání a poslání. Premonstrátská spiritualita*. Klášter sester premonstrátek v Doksanech, 2015. ISBN 978-3-941265-09-7.

HLINOMAZ, M., *Klášter premonstrátů Teplá*. Karlovy Vary, 2003. ISBN 80-239-0337-3.

HRUDNÍKOVÁ, M., *Řeholní život v českých zemích. Řeholní řády a kongregace sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. ISBN 80-7192-222-6.

HRUDNÍKOVÁ, M., (ed.), *Řeholní život v českých zemích: řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. ISBN 80-7192-222-6.

JEŘÁBKOVÁ, L., *Strahovští katecheté v 19. století*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014. ISBN 978-80-7195-781-2.

JEŽKOVÁ, A., *Tichá srdce, kláštery a jejich lidé*. Praha: Práh, 2013. ISBN 978-80-7252-436-5.

- JIRÁSKO, L., *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. Praha: Fénix, 1991. ISBN 80-85245-11-6.
- KUBÍČEK, A., *Památník národního písemnictví Strahov*. Praha: 1960.
- KUBÍČEK, A., LÍBAL, D., *Strahov*. Praha, 1955.
- KUCHAŘOVÁ, H., *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze (1637-1785)*. In: *Bibliotheca Strahoviensis* (1997), č. 3., s. 15-58.
- KUCHAŘOVÁ, H., *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze. Alternativy univerzitního vzdělání v 17. a 18. století*. Praha: Casablanca, 2011. ISBN 978-80-87292-12-9.
- MALEČEK, F., MALEČEK, R., *Strahov Praha*. Roztoky u Prahy: Nakladatelství Orion, 1993. ISBN 80-900287-4-8.
- NEŠKUDLA, B., *Vincenc Macarius Frank a jeho vstup do Collegia Norbertina*. In: *Bibliotheca Strahoviensis* (2018), č. 13, s. 237-240.
- PAŘEZ, J., *Jakub ze Šternovic, dosazený strahovský opat, a jeho hospodaření na Strahově (1560-1579)*. In: *Bibliotheca Strahoviensis* (1995), č. 1, s. 45-62.
- PAŘEZ, J., *Nadační listina strahovského špitálu z roku 1625*. In: *Bibliotheca Strahoviensis* (2014), č. 11, s. 122-123.
- PÍTHA, P., *Světcí desetiletí duchovní obnovy: Svatý Norbert*. Praha: vydavatelství Zvon, 1990. ISBN 80-7113-012-5.
- POKORNÝ, P. R., *Znak Strahovské kanonie*. In: *Bibliotheca Strahoviensis* (1995), č. 1, s. 7-24.
- ŘÍHA, T., *Svatý Norbert a jeho dílo*. Řím: Křesťanská akademie, 1971.
- Strahovský klášter, [online]. © neuveden, 2020. [Cit. 23.4.2020]. Dostupné z <https://www.strahovskyclaster.cz/>
- SUCHÁN, F. M., *Základní kameny premonstrátské spirituality*. In: *Slánské rozhovory. Sborník příspěvků ke kolokviu* (2012), s. 19-22. ISBN 978-80-905609-0-1.
- SUSO, F. K., *Dějiny křesťanského mnišství*. Praha: Benediktinské arcidiákonství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 2003. ISBN 80-902682-8-5.
- ŠIDLOVSKÝ, E. G., *Se jménem božího posla. K životnímu jubileu J. M. Michaela*

Josefa Pojezdného O.Pream. 70. opata strahovského. Praha: Královská kanonie premonstrátů na Strahově, 2018.

ZAP, K. V., *Česko-moravská kronika.* Praha, 1862.

8 RESUMÉ

Due to my interest in religious topics, I chose the topic: History of the Premonstratensian Order and its most important seat in the Czech Republic - Strahov Monastery. Another reason was my previous bachelor's thesis, which focused on mapping the influence of the Cistercian order in Velehrad. The aim of the thesis is to present the development and contribution of the Premonstratensian order with emphasis on the Czech lands, while briefly outlining the history of the Strahov Monastery and the Premonstratensian order and its contribution to deepening religious and cultural growth in the Czech lands. The work should not serve as a mere enumeration of history, but should try to outline a development that is moving from the past to the future. The work is adapted on a historical level. The elaboration of the thesis uses the method of interpretation and the historical-analytical method on the basis of the available professional literature. The writing used methods of compilation, description of individual historical and cultural periods, analysis of life in the Premonstratensian monastery, comparison of individual research topics related to Premonstratensian spirituality with other religious ideals, which St. Norbert based on the formation of the Premonstratensian order.

The beginning of my work focuses on the development of the Premonstratensian Order. The founder of the order was St. Norbert of Xanten, who for the first time in the history of the church implemented the idea of the Third Order, which means the connection of the uninitiated people outside the monastery with the spiritual life of brothers and sisters in monasteries. During the centuries affected by the wars, the Premonstratensian Order suffered considerable losses, from which some monasteries were not completely restored.

In the second chapter, I focused on the analysis of the circumstances on which St. Norbert could have been based in the formation of the Premonstratensian Order. I came to the conclusion that St. Norbert was based on the Eremit, the Order of St. Benedict, combining Eremit life with the canonical way of life. He subsequently came to the conclusion that for the ideal model of life, the connection of *vita communio* and *vita activa* is important, as the

connection of monastic forms of life and at the same time active, an essential part of which is the apostolate, proclamation and spread of the Christian faith. The Premonstratensian order can be characterized as a synthesis of canonical and monastic life, the axis of which is formed by the Order of Augustine. The main mission of the monks is in solemn worship, the Eucharistic and Marian veneration of life and apostolate in the form of parish clerical administration.

In the third chapter I tried to present the arrival of the Premonstratensian order on our territory. Who has contributed for it and what happened after the introduction of the order to the present.

The fourth chapter focuses directly on the Strahov Monastery, which is one of the oldest existing monasteries of the Premonstratensian order in the world. Since its foundation in 1143, its continuity has not been practically interrupted and the Premonstratensian Order has thus become an integral part of Czech history. In this chapter, I have come to the conclusion that some important personalities of the royal canon have had a considerable influence on the ruling class or on the pope himself. As a result, some abbots in Strahov managed to negotiate better conditions for the functioning of the monastery.

I see the benefit of the work in clarifying the motives that led St. Norbert to establish a completely new order. And also pointing out the activities of selected abbots of Strahov set in the historical context of the time.

9 PŘÍLOHY

Příloha č. 1 Vyobrazení svatého Norberta

Příloha č. 2 Vyobrazení olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka

Příloha č. 3 Strahovský klášter

Příloha č. 4 Sarkofág s ostatky svatého Norberta v bazilice Nanebevzetí Panny Marie

Příloha č. 5 Strahovská knihovna – Teologický sál

Příloha č. 6 Strahovská knihovna – Filozofický sál

Příloha č. 6 Sousoší svatého Norberta, Václava a Zikmunda na Karlově mostě

Příloha č. 6 Kostel svatého Rocha

Příloha č. 1 Vyobrazení svatého Norberta

Dostupné z: http://www.premonstratky.cz/sv_Norbert.htm

Příloha č. 2 Vyobrazení olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka

Dostupné z: <https://www.strahovskyclaster.cz/historie-strahovskeho-klastera>

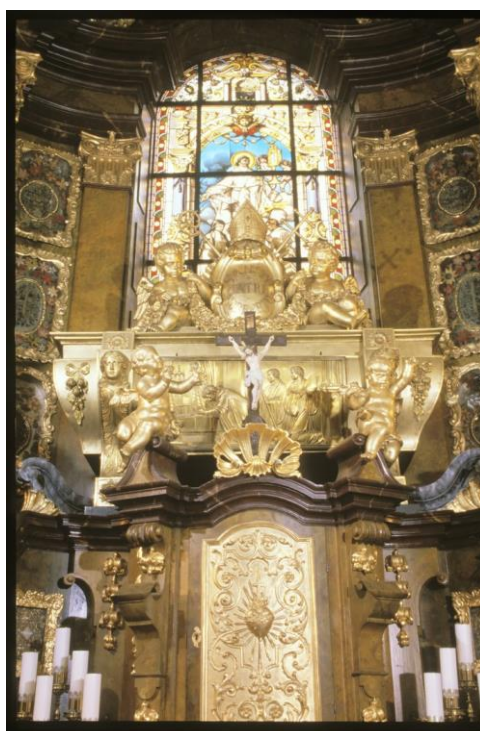
Příloha č. 3 Strahovský klášter

Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/strahovsky-klaster>

Příloha č. 4 Sarkofág s ostatky svatého Norberta v bazilice Nanebevzetí Panny Marie

Dostupné z: <https://www.strahovskyklaster.cz/svaty-norbert>

Příloha č. 5 Strahovská knihovna – Teologický sál

Dostupné z: foto vlastní

Příloha č. 6 Strahovská knihovna – Filozofický sál

Dostupné z: foto vlastní

Příloha č. 6 Sousoší svatého Norberta, Václava a Zikmunda na Karlově mostě

Dostupné z: <https://www.drobnepamatky.cz/node/8993>

Příloha č. 6 Kostel svatého Rocha

Dostupné z:

[https://cs.wikipedia.org/wiki/Kostel_svat%C3%A9ho_Rocha_\(Hrad%C4%8Dany\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Kostel_svat%C3%A9ho_Rocha_(Hrad%C4%8Dany))

